

HOTĂRÎRE Nr. ____
din _____

**cu privire la aprobarea Programului pentru susținerea
populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025**

În scopul dezvoltării și promovării unei politici de stat coerente și multidimensionale pentru asigurarea respectării drepturilor omului, îmbunătățirii calității vieții populației de etnie romă din Republica Moldova, precum și realizării Hotărîrii Guvernului nr.235/2021 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr.266-272, art. 7976-7982), Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025 (se anexează).
2. Ministerele, alte autorități administrative și instituțiile vor:
întreprinde măsurile necesare în vederea realizării acțiunilor preconizate pentru implementarea Programului menționat;
include politicile și acțiunile referitoare la populația de etnie romă în documentele de politici publice sectoriale, conform competențelor;
prezenta anual, până la data de 1 februarie a anului următor anului de raportare, Ministerului Educației și Cercetării informația privind implementarea Programului nominalizat.
3. Ministerul Educației și Cercetării va prezenta Guvernului anual, până la data de 1 martie a anului următor anului de raportare, rapoartele anuale de progres privind implementarea Programului.
4. Ministerul Educației și Cercetării va elabora raportul final de evaluare a Programului și îl va prezenta Guvernului în termen până la 1 martie a anului următor după finalizarea implementării Programului.
5. Realizarea acțiunilor stipulate în Programul sus-numit se va efectua din contul și în limitele alocațiilor prevăzute în aceste scopuri în bugetele autorităților și instituțiilor specificate în Planul de Acțiuni, precum și din alte surse, conform legislației.
6. Se recomandă elaborarea de către autoritățile administrației publice locale, în baza Programului nominalizat, a planurilor de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă domiciliată pe teritoriul unității administrativ-teritoriale respective.
7. Controlul asupra executării prezentei hotărîri se pune în sarcina Ministerului Educației și Cercetării.

PRIM-MINISTRU

Natalia GAVRILIȚA

Contrasemnează:

Ministrul justiției
Ministrul finanțelor
Ministrul afacerilor interne
Ministrul educației și cercetării
Ministrul culturii
Ministrul sănătății
Ministrul muncii și protecției sociale

Sergiu Litvinenco
Dumitru Budianschi
Ana Revenco
Anatolie Topală
Sergiu Prodan
Ala Nemerenco
Marcel Spatari

**Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova
pentru anii 2022-2025**

I. INTRODUCERE

Populația de etnie romă este considerată drept un grup vulnerabil al populației, care cere o atenție sporită din partea Guvernului Republicii Moldova. Cercul vicios al sărăciei, al șomajului și al accesului limitat la serviciile publice a expus populația de etnie romă la o vulnerabilitate și marginalizare mult mai pronunțată în contextul crizei pandemice COVID-19.

Ținând cont de nivelul necorespunzător de realizare a Planului de acțiuni pe anii 2016-2020, acoperirea financiară insuficientă, capacități instituționale limitate și analiza situației socio-economice a populației de etnie romă din Republica Moldova relevă necesitatea continuării eforturilor Guvernului prin aprobarea și implementarea unui program pe termen mediu. În virtutea faptului că populația de etnie romă este o comunitate cu profil complex de vulnerabilitate, pentru soluționarea problemelor persoanelor de etnie romă este necesară o abordare intersectorială din partea autorităților publice centrale și locale.

Elaborarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025 (în continuare – *Program*) are drept scop soluționarea multiplelor probleme și constrângeri cu care se confruntă această etnie și țintește atingerea schimbărilor principale de îmbunătățire a situației populației de etnie romă.

Programul este un document de politici publice pe termen mediu ce descrie obiectivele și acțiunile pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova ce urmează a fi realizate în următoarele *domenii prioritare*:

1. Educație;
2. Sănătate;
3. Muncă și dezvoltarea antreprenoriatului;
4. Protecție socială și locuințe;
5. Participarea romilor în viața publică, inclusiv în procese decizionale;
6. Combaterea discriminării;
7. Drepturile persoanelor rome migrante și combaterea traficului de ființe umane;
8. Activitatea mediatorilor comunitari;
9. Cultura și mass-media.

Programul respectă cerințele referitoare la structura și conținutul acestui document de politici, corespunzător prevederilor Hotărârii Guvernului (HG) nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice și Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative.

În vederea susținerii populației române prin: (i) intensificarea eforturilor de școlarizare a copiilor romi și reducerea discrepanței dintre rata de școlarizare a romilor și a populației generale; (ii) extinderea rețelei de mediatori comunitari; (iii) scutirea de taxe pentru persoanele social-vulnerabile de etnie romă la perfectarea actelor de identitate; (iv) încadrarea activă a romilor la cursuri de formare profesională la locul de muncă, în *Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022* (aprobat prin HG nr.235/2021) este prevăzută acțiunea nr.22.2.1 *Aprobarea și implementarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025*.

Un subiect similar prevede subacțiunea 1.3: *Elaborarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2021–2025* al Obiectivului II din *Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului (PNADO) pentru anii 2018–2022* (aprobat prin HG nr.89/2018).

Prin avizul nr. 21-06-10862 din 02.12.2020 Cancelaria de Stat a comunicat despre susținerea inițierii elaborării Programului, în conformitate cu dispozițiile specificate în pct.34 subpct.5) din HG nr.386/2020. Urmare acestui aviz, a fost elaborat prezentul Program cu Planul de acțiuni, ca parte componentă a acestuia.

Programul ține cont și de *Agenda comunității române din Republica Moldova pentru anii 2017-2027*, propusă de reprezentanții celor 35 organizații ai societății civile a romilor din Republica Moldova, membri ai Platformei naționale ”Coaliția Vocea Romilor”, precum și de *Planul de Acțiune strategic al Consiliului Europei pentru incluziunea romilor (2020-2025)*.

Elaborarea noului Program reflectă al patrulea ciclu consecutiv de planificare a acțiunilor pe termen mediu pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova, precedentele cicluri acoperind perioadele 2007-2010, 2011-2015 și 2016-2020.

Pentru a îmbunătăți situația economică a persoanelor de etnie romă și a asigura participarea lor activă la viața socială și politică din țară, până acum au fost implementate:

- *Planul de acțiuni pentru susținerea țiganilor/romilor din Republica Moldova pe anii 2007-2010* (aprobat prin HG nr. 1453/2006, cu modificări și completări);
- *Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011–2015* (aprobat prin HG nr. 494/2011, cu modificări și completări);
- *Planul de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020* (aprobat prin HG nr.734/2016, cu modificări și completări).

La momentul actual, este necesară asigurarea consecutivității de planificare a acțiunilor pe termen mediu pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova, acest fapt fiind generat de expirarea validității și pierderea actualității Planului de acțiuni pe anii 2016-2020.

Printre principalele realizări ale *Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020* pot fi menționate următoarele:

- aprobarea curriculei la disciplina „Istoria, cultura și tradițiile romilor în Republica Moldova” și „Educația interculturală”;
- asigurarea transportării gratuite a elevilor romi din localitățile rurale la și de la instituțiile de învățământ pe distanțe ce depășesc 2 km;
- creșterea numărului persoanelor de etnie romă înregistrate cu statut de șomer la subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă;
- identificarea posibilităților de acordare a ajutoarelor materiale persoanelor de etnie romă din familiile social vulnerabile pentru reabilitarea/reparația caselor de locuit, conform legislației în vigoare. Urmare a accidentului tehnic, în formă de prăbușire parțială al blocului locativ 02 din or.Otaci, str. Prieteniei, nr. 153, 70 de familii, preponderent de origine romă, au fost despăgubite pentru valoarea locuințelor distruse, conform HG aprobate cu privire la alocarea mijloacelor financiare (HG nr. 367/2019 și HG nr. 407/2019);
- simplificarea considerabilă a procesului de stabilire a identității și de obținere a actelor de identitate, inclusiv pentru persoanele de etnie romă. Ca urmare a amendamentelor operate la Regulamentul privind eliberarea actelor de identitate și evidența locuitorilor Republicii Moldova, aprobat prin HG nr. 125/2013, au fost extinse categoriile de persoane, care sunt în drept să depună declarația pe propria răspundere pentru identificarea persoanelor ce nu au fost identificate sau identificarea anterioară a cărora nu poate fi probată (nu au acte de identitate și nici rude gradul I-III care să le identifice).

Totodată, conform Rapoartelor de monitorizare alternative (realizate de Secretariatul Coaliției „Vocea Romilor” în cadrul proiectului *Pas cu pas găsim soluții pentru Romii din Republica Moldova*, implementat de Asociația Obștească Coaliția „Vocea Romilor” cu suportul Fundației Est-Europene, în parteneriat cu Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”, din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia, se constată carențe în realizarea mai multor acțiuni. De exemplu, urmare implementării Planului de acțiuni pe anii 2016-2020, 2/3 din acțiuni au fost realizate parțial, circa o 1/3 din acestea au rămas nerealizate și doar câteva acțiuni au fost realizate integral.

Conform rezultatelor Studiului UN Women *Efectele crizei provocate de pandemia COVID-19 asupra populației de etnie romă din Republica Moldova*, elaborat în anul 2020, pandemia

COVID-19 a determinat o serie de schimbări și efecte asupra populației în general, și în special asupra etnicilor romi. Această etnie a fost afectată disproporționat atât în plan economic, cât și social, situație determinată preponderent de nivelul scăzut de trai și de nivelul accentuat de marginalizare socială a mai multor persoane de etnie romă.

În cazul neintervenției țintite a autorităților de stat, riscul perpetuării problemelor la capitolele educație, sănătate, protecție socială, muncă, participare în viața publică și discriminare etc. va fi unul înalt, efectele negative fiind resimțite în continuare de către populația de etnie romă.

Astfel, în Program au fost reflectate:

- Analiza situației socio-economice și respectării drepturilor omului a populației de etnie romă din Republica Moldova;
- Descrierea situației la care se dorește să ajungă și impactul pe termen mediu -schimbările care vor interveni datorită implementării Programului și impactul principalelor acțiuni propuse cu indicatori de măsurare a gradului de atingere a rezultatelor planificate;
- Un set de intervenții sistemice ce ar contribui la creșterea calității vieții și îmbunătățirea situației populației de etnie romă în domeniile prioritare propuse.

Programul abordează recomandările organelor internaționale și regionale pentru drepturile omului cu privire la drepturile persoanelor de etnie romă din Republica Moldova și reafirmă voința bună de a-și pune în aplicare angajamentele și obligațiunile internaționale a statului. Astfel, în procesul elaborării Programului au fost consultate și integrate recomandările și avizele organelor internaționale de monitorizare: Evaluarea Periodică Universală (UPR), Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale (CERD), Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW), Comitetul pentru drepturile copilului (CRC), Comitetul ONU privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale (CESCR), Consiliul Drepturilor Omului (HRC), Raportorul special al ONU pentru problemele minorităților, Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale și ECRI etc., care au fost transpuse în politicile reflectate în Planul de acțiuni al Programului.

În procesul elaborării Programului a fost asigurată corelarea și sinergia dintre domeniile de politici identificate: educație, sănătate, muncă, protecție socială, infrastructură, egalitatea de gen etc. Totodată, se recomandă și integrarea aspectelor privind incluziunea populației de etnie romă în *documentele de politici sectoriale*: economie și ocuparea forței de muncă, dezvoltare regională și infrastructură etc.

Așadar, Programul vine să suplinească cadrul de planificare strategică pentru îmbunătățirea situația populației de etnie romă în domeniile relevante, iar prevederile acestuia urmează a fi inserate în documentele de politici publice aprobate ulterior de Guvern.

Pornind de la caracterul transversal al Programului, care țintește intervenții punctuale în câteva domenii de activitate a Guvernului, Programul va avea un *caracter tranzitoriu*. Astfel, Programul va dezvolta cadrul normativ și de reglementare necesar pentru asigurarea tranziției și integrării aspectelor intersectoriale în documentele de politici publice sectoriale, identificate actualmente în Program. Or, după finalizarea perioadei de tranziție la noul sistem de planificare strategică, documentele de politici publice vor fi elaborate pentru unul sau câteva domenii de activitate a Guvernului, indicate în Legea nr.136/2017, politicile transversale urmând a fi integrate/absorbite de acestea.

Programul este elaborat de către Ministerul Educației și Cercetării (MEC), iar părțile implicate în elaborarea Programului sunt membrii *Grupului de lucru interinstituțional*, creat în cadrul ministerului, care constă din reprezentanții autorităților/instituțiilor de stat, societății civile române, partenerilor de dezvoltare etc. Este de menționat că, Programul a fost consultat pe larg cu toate părțile interesate în conformitate cu legislația în vigoare.

Implementarea Programului va fi eficientă doar în cazul orientării acestuia spre măsuri reale de incluziune a populației de etnie romă, implicării autorităților și instituțiilor de stat relevante, asigurării unui nivel adecvat de monitorizare și finanțare.

II. ANALIZA SITUAȚIEI

În cadrul recensământului populației din 2014 au fost înregistrate 9323 de persoane ce s-au identificat ca fiind de etnie romă, ceea ce constituie 0,3% din totalul populației.

Deși reprezintă doar o mică pondere din populația Republicii Moldova, comunitatea romă rămâne cea mai mare minoritate etnică din Europa de Est și Centrală (România, Bulgaria, Ungaria) și una dintre cele mai dezavantajate.

În *Raportul Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei* din 2020 se menționează că din cauza reticenței și nedorinței raportate în rândul populației de etnie romă de a se autoidentifica în cadrul recensămintelor, de teama stigmatizării și a discriminării, numărul real al acestora se estimează a fi mai mare. Conform diferitor surse (rapoartele, studiile, sondajele efectuate de organizațiile internaționale și nonguvernamentale), estimările numărului populației de etnie romă în Republica Moldova variază de la 9000 la 250000 persoane.

Conform datelor *Raportului actualizat de cartografiere a localităților dens populate de romi din Republica Moldova*, elaborat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ Moldova) în anul 2021, numărul persoanelor de etnie romă se estimează la 27074 persoane.

Este de menționat că din cauza incertitudinii și a problemelor de autoidentificare (majoritatea populației de etnie romă nu declară oficial apartenența etnică), este dificilă determinarea

numărului exact al populației de etnie romă din Moldova, nemaivorbind despre operarea cu cifre privind gradul de reprezentare a persoanelor de etnie romă în diferite domenii.

Cea mai mare pondere a populației de etnie romă este concentrată în raioanele: Ocnița, Basarabeasca, Soroca, Edineț, Nisporeni, Râșcani, Glodeni, Taraclia, Drochia, Hâncești, Leova și Călărași. Urmare cartografierii comunităților rome s-au identificat 63 de localități dens populate de romi, preponderent fiind din mediul rural.

În continuare se va prezenta analiza situației populației de etnie romă din Republica Moldova conform *domeniilor prioritare*, propuse în Program. Este de menționat că o analiză complexă a situației populației de etnie romă nu a fost posibil de efectuat motivul de bază fiind, în mare parte, lipsa sau insuficiența datelor statistice și administrative dezagregate.

Pentru identificarea corectă a priorităților și principiilor aplicate la elaborarea Programului s-a efectuat analiza disproporționalităților nu doar între mediul rural și urban, dar și la nivel de grupuri vulnerabile ale populației (femei, tineri etc.), unități administrativ teritoriale etc., astfel încât obiectivele strategice și acțiunile propuse să asigure eliminarea reală a inechităților și dezavantajelor în ceea ce privește incluziunea socială a persoanelor de etnie romă.

1. Educație

Nivelul scăzut de înrolare în sistemul de învățământ a copiilor de etnie romă, dar și situația financiară precară devin factorii principali care influențează asupra utilizării serviciilor de educație. Frecventarea sporadică a instituției de învățământ este o trăsătură a comportamentului școlar al elevilor romi.

În dinamică, situația pe domeniul Educație este reflectată în tabelul nr.1.

Tabelul nr.1 Dinamica indicatorilor pe domeniul Educație pentru populația de etnie romă din Republica Moldova

Indicator	2016	2017	2018	2019	2020
Numărul de copii romi înrolați în instituții de educație timpurie	201	213	226	372	330
Numărul de copii romi școlarizați în sistemul de învățământ obligatoriu	37	29	31	1778*	1634*
Numărul de studenți romi,	5	3	-	18	2

Înmatriculați în instituțiile de învățământ superior					
Numărul de studenți romi, înmatriculați în instituțiile de învățământ profesional tehnic			-	66	15

Notă:

* - în *Raportul privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020* este prezentat numărul total pe țară de copii romi școlarizați în sistemul de învățământ obligatoriu (și nu separat pentru anii 2019 și 2020).

Sursa: *Rapoartele anuale cu privire la implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*.

Reieșind din datele prezentate în tabelul nr.1, situația în domeniul Educație se prezintă în felul următor:

- Copiii de etnie romă au acces în instituții de educație timpurie. În 2020 în aceste instituții au fost înrolați 330 de copii de etnie romă. Este de menționat că, comparativ cu anul 2016, situația cu accesul copiilor romi în instituțiile vizate s-a îmbunătățit semnificativ (de la cca 201 la 330 de copii, adică o creștere de 40% în 5 ani). Necătând la faptul că autoritățile publice locale în mediul urban și rural acoperă costurile de întreținere a instituțiilor de educație timpurie, inclusiv alimentația, unii copii romi nu frecventează aceste instituții din diferite motive: refuzul părinților, neconformitatea actelor necesare pentru înscriere, lipsa vaccinării la unii copii, situația financiară precară, accesibilitatea redusă și distanțele lungi până la grădiniță, necunoașterea limbii române etc.;
- În rezultatul colaborării autorităților publice locale, administrațiilor instituțiilor de învățământ și a reprezentanților comunităților de romi, 1634 copii de etnie romă au fost școlarizați în sistemul de învățământ obligatoriu în 2020. Totodată, conform datelor Ministerului Educației și Cercetării, în anul de studii 2019-2020 10 copii romi au fost neșcolarizați și 52 de copii romi au abandonat școala;
- Pe parcursul ultimilor ani, Ministerul Educației și Cercetării a întreprins măsuri pentru a asigura accesul la studii superioare și profesional tehnice a copiilor de origine romă. Admiterea în instituțiile de învățământ profesional-tehnic și în instituțiile de învățământ superior se realizează conform *Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii la programele de formare profesională tehnică și Regulamentului cadru privind organizarea admiterii în ciclul I – studii superioare de licență*, conform cărora 15 la sută din numărul total de locuri (la fiecare specialitate / meserie), prevăzute în planul de

admitere cu finanțare de la bugetul de stat, se rezervează pentru mai multe categorii de candidați, printre care sunt și copiii de etnie romă. Astfel, în sesiunea de admitere 2020-2021 au fost înmatriculați doar 2 studenți (comparativ cu 18 studenți în sesiunea 2019-2020). În sesiunea 2020-2021 15 elevi romi au fost admiși în instituțiile de învățământ profesional tehnic (comparativ cu 66 în anul 2019). Este de menționat că, persoanele cu studii superioare constituie doar 1% din totalul populației romi, iar mulți dintre abiturienți/ elevi/ tineri de etnie romă, la completarea cererilor de înmatriculare nu-și identifică apartenența etnică. Din aceste considerente numărul exact de studenți de etnie romă nu poate fi stabilit.

În același timp, MEC nu dispune de date complete cu privire la acoperirea cu servicii educaționale a tuturor copiilor romi, în special a celor care nu au fost înscriși în instituțiile de învățământ. Problema dată poate fi rezolvată numai prin eforturile comune ale autorităților administrației publice locale, organelor de specialitate în domeniul educației și protecției sociale, precum și cu suportul mediatorilor comunitari.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de Agenția Relații Interetnice (ARI), alte constatări din domeniul Educație sunt:

- În total cei peste 200 de copii de etnie romă, care au avut nevoie de transport, au beneficiat de serviciile de transportare gratuite la/de la o instituție de învățământ. Este de menționat că, conform legislației în vigoare, toate administrațiile publice locale asigură transportarea gratuită a elevilor din localitățile rurale la și de la instituțiile de învățământ pe distanțe ce depășesc 2 km, dacă în localitatea de domiciliu a elevului nu activează o instituție de învățământ general corespunzătoare nivelului de studii al acestuia (primar, gimnazial, liceal);
- Circa 250 de copii de etnie romă au frecventat anual orele de meditație sau li s-a oferit sprijin în pregătirea temelor de acasă în cadrul instituțiilor de învățământ, centrelor comunitare, Centrelor de resurse pentru tineret, bibliotecilor teritoriale etc. Spre regret, nu toți copiii beneficiază de ore de meditație și nu reușesc să îndeplinească temele pentru acasă, alt impediment fiind nivelul scăzut de alfabetizare a părinților. Din cauza situației epidemiologice, cauzată de pandemia COVID-19, nu în toate instituțiile de învățământ a fost posibilă organizarea programelor de meditație. Totodată, copiii romi, care întâmpină dificultăți la pregătirea temelor de acasă, sunt susținuți, la necesitate, de către cadrele didactice și cadrul didactic de sprijin după orele de curs.

- Copiii romi beneficiază de accesul la educație gratuită garantat de stat și manualele școlare, precum și studiază disciplina „Istoria, cultura și tradițiile romilor din Republica Moldova”.

Conform datelor MEC, peste 220 de copii de etnie romă se află în risc de abandon școlar. Este de menționat că instituțiile de învățământ anual elaborează planuri de acțiuni pentru prevenirea și combaterea abandonului și absenteismului școlar, conform *Instrucțiunii privind prevenirea și combaterea abandonului și absenteismului școlar*, aprobată prin Ordinul Ministerului Educației nr.559/2015.

Printre cauzele abandonului școlar și a neșcolarizării copiilor de etnie roma pot fi menționate următoarele: lipsa unui parteneriat eficient între instituția de învățământ, primărie și părinții romi; plecări cu părinții la muncă; refuzul părinților și efortul redus al acestora în încurajarea copiilor de a studia; rata înaltă a analfabetismului părinților romi; lipsa locului permanent de trai sau condițiilor necesare pentru a studia acasă; accesul limitat la orele de meditație în instituțiile de învățământ; problemele de sănătate ale copiilor; vagabondaj; starea materială precară; discriminarea în școli, bullying și atitudinea necorespunzătoare față de copiii romi din partea colegilor și chiar cadrelor didactice; distanțele lungi până la școlă; căsătorii timpurii etc.

În vederea depășirii acestor dificultăți, la nivel de administrație publică locală sunt formate grupuri mobile de lucru în componența cărora se includ cadre didactice, părinți, colaboratori ai primăriilor, inclusiv mediatorii comunitari, reprezentanți ai poliției de sector și ai organelor de drept.

Acțiunile întreprinse pentru prevenirea absenteismului și abandonului școlar pentru copii romi sunt:

- discuții sistematice și după necesități cu părinții;
- includerea în liste privind acordarea ajutorului material în vederea școlarizării elevilor la solicitarea primăriei;
- vizite la domiciliu cu implicarea psihologului școlar, autorităților locale (asistentul social, polițistul de sector, mediatorul comunitar);
- monitorizarea zilnică a frecvenței de către directorul adjunct pentru educație, psihologul școlar și diriginte.

Specialiștii organelor locale de specialitate în domeniul învățământului, în comun cu administrația instituțiilor de învățământ, întreprind măsuri necesare pentru reîncadrarea elevilor în sistemul de învățământ. În cadrul instituțiilor se organizează diverse activități cu părinții elevilor de etnie romă pentru a găsi căile viabile în soluționarea problemelor apărute cu privire la școlarizarea, absenteismul, integrarea școlară a copiilor romi, consiliere psihologică pentru elevi,

consilierea părinților pe teme ce țin de motivarea studiilor, importanța absolvirii învățământului general obligatoriu și frecventarea zilnică a școlii, discuții cu liderii comunității roma, implicarea copiilor de etnie romă în activități extracurriculare și sportive, organizarea activităților în colaborare cu mediatorul comunitar din localitate și cu organizațiile obștești: ”Corona Romani”, Institutul pentru Inițiative Rurale și Centru de resurse pentru tineret ”Dacia” etc.

Potrivit *Raportului raportorului special pentru problemele minorităților în misiunea sa în Republica Moldova*, mai multe bune practici existente pot fi continuate în mod sistemic. Practica din or. Otaci a arătat că rata de frecvență a instituțiilor de educație timpurie și de învățământ general a crescut semnificativ atunci când copiii, inclusiv cei romi, sunt scutiți de plata pentru grădiniță și primesc mese gratuite.

În Observațiile finale privind cel de-al 3-lea raport periodic al Republicii Moldova în 2017, *Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale (CESCR)* a recomandat autorităților să contracareze ratele scăzute de înrolare în rândul copiilor și tinerilor romi din zonele rurale, precum și ratele ridicate ale abandonului școlar la toate nivelurile de învățământ.

În Observațiile finale privind cel de-al 5-lea raport periodic al Republicii Moldova în 2017, *Comitetul pentru Drepturile Copilului (CRC)* a recomandat autorităților să continue eforturile menite să îmbunătățească accesul la educație, inclusiv preșcolară, al copiilor romi, în particular al fetelor și copiilor din familiile sărace, în special din zonele rurale, prin abordarea barierelor în educație, inclusiv finanțare inadecvată, motivare socio-economică și transport.

Una din recomandările *Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)*, prezentate în Observațiile finale privind cel de-al 6-lea raport periodic al Republicii Moldova din 10 februarie 2020, referitor la accesul la educație al fetelor/femeilor rome, este elaborarea de programe incluzive de reintegrare pentru femeile și fetele ce au abandonat școala, inclusiv din comunitățile rome.

În studiul *Manifestul Femeilor Rome* din 2019 se prezintă următoarea informație referitor la accesul fetelor și femeilor rome la educație: 22,8% din respondente au studii doar până la 4 clase, deși 57,8% dintre acestea ar fi dorit să-și continue studiile. Conform datelor chestionării, doar 36,6% din femeile rome au studii garantate de stat. În același timp, 42,4% femei rome consideră că romii au acces limitat la educație și 20% din copii romi nu se simt confortabil la școală.

Pandemia COVID-19 a afectat negativ accesul la educație al copiilor romi, majoritatea din aceștia neavând acces la învățământul online (la distanță) din cauza lipsei tehnicii de calcul sau gadgeturi-lor necesare, neorganizării orelor de meditație în instituțiile de învățământ, înrăutățirii situației materiale a părinților, lipsei accesului la Internet etc.

Conform sondajului *Impactul COVID-19 asupra drepturilor omului în Republica Moldova*, efectuat de Oficiul ONU pentru Drepturile Omului în Moldova (OHCHR) în 2020, înainte de pandemie 76,4% dintre respondenții de etnie romă au indicat că toți copiii din familie mergeau la școală, în timp ce în cazul a 18,1% dintre respondenți nici unul dintre copii nu era școlarizat.

Cu referință la același sondaj al OHCHR, 40,7% dintre respondenții cu copii de vârstă școlară au indicat că nici unul dintre copiii lor nu a mers la școală în decembrie 2020. Situația s-a înrăutățit considerabil în zonele rurale, unde numărul de copii care frecventează școala a scăzut cu 35%. Marea majoritate a romilor cu venituri mici s-au confruntat cu lipsa de dispozitive TIC (numărul cu cca 40% mai mare decât în rândul ne-romilor).

În acest context, pentru a consolida eforturile în vederea creșterii ratei de școlarizare a copiilor de etnie romă este importantă intensificarea cooperării între autoritățile publice locale, instituțiile de învățământ, mediatorii comunitari și liderii romi pentru a identifica măsuri eficiente de prevenire a abandonului școlar, a readuce copiii romi la școală, precum și a sensibiliza părinții cu privire la importanța asigurării continuității procesului educațional.

2. Sănătate

Printre măsurile Guvernului Republicii Moldova privind asigurarea realizării dreptului la sănătate a populației de etnie romă se pot menționa următoarele:

- Statul, în conformitate cu prevederile Constituției, garantează minimul asigurării medicale gratuite cetățenilor Republicii Moldova, inclusiv populației de etnie romă;
- Conform Legii nr. 411/1995 ocrotirii sănătății, locuitorii republicii au dreptul la asigurarea sănătății, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex, apartenență socială și religie;
- În conformitate cu legislația în vigoare, persoanele de etnie romă au aceleași drepturi și obligații în domeniul asigurării obligatorii de asistență medicală ca și toți cetățenii Republicii Moldova;
- Conform Legii nr.1585/1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, Guvernul are calitatea de asigurat pentru 14 categorii de persoane neangajate, cu domiciliul în Republica Moldova și aflate la evidența instituțiilor abilitate. În cazul când, în condițiile legislației în vigoare, persoanele, inclusiv de etnie romă, nu fac parte din categoriile de persoane asigurate de Guvern, acestea urmează să se încadreze în una din categoriile de persoane asigurate în cadrul sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală: persoane încadrate în câmpul muncii sau persoane care se asigură în mod individual.

Totodată, accesul limitat la serviciile de sănătate publică, rata relativ mică a populației de etnie romă ce dispune de polițe de asigurare obligatorie de asistență medicală și neadresarea la timp la medici constituie probleme majore. Trebuie menționat faptul că, din cauza inegalităților rurale-

urbane mari existente în ceea ce privește exercitarea dreptului la asistență medicală, persoanele de etnie romă au acces disproporționat de limitat la servicii de sănătate.

Starea de sănătate a etnicilor romi este afectată de modul nesănătos de viață, cauzat de situația financiară precară, precum și dificultățile legate de accesul lor la servicii medicale. Femeile rome beneficiază rar de servicii de sănătate reproductivă, care sunt disponibile la nivel de comunitate. De asemenea, unii dintre copii romi de până la 14 ani nu sunt vaccinați.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de ARI, situația în domeniul Sănătate se prezintă în felul următor:

- Neutilizarea posibilităților garantate de stat în domeniul sănătății (medicamente compensate și parțial compensate, imunizarea gratuită, examene profilactice gratuite în cadrul asistenței medicale primare etc.) se soldează cu un acces redus la servicii medicale și o adresabilitate scăzută a populației de etnie romă pentru asistență medicală din cauza multor factori: lipsa de cunoștințe și informații de bază cu privire la serviciile de asistență medicală primară gratuite și alte servicii de asistență medicală disponibile, lipsa documentelor de identitate sau accesibilitatea limitată la servicii medicale calificate în zonele rurale etc.;
- Compania Națională de Asigurări în Medicină a organizat 50 de întruniri referitor la informarea populației de etnie romă despre beneficiile încadrării în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală în localitățile compact populate de romi din raioanele Soroca și Ocnița;
- Peste 150 de tineri de etnie romă au beneficiat de serviciile consultative ale Centrelor de Sănătate Prietenoase Tinerilor.

Conform rezultatelor *sondajului de opinie*, desfășurat de CBS-Axa la comanda Centrului ”Parteneriat pentru Dezvoltare” în 2018, 37% din romi nu s-au adresat la medic chiar dacă au avut nevoie și pentru circa 25% a constituit o mare dificultate să se interneze în spital, bariera de bază enunțată fiind lipsa banilor.

Accesul limitat la asigurarea medicală obligatorie de stat, pe de o parte, determină un nivel redus de adresabilitate la servicii medicale, iar, pe de altă parte, indică și vulnerabilitatea acestui grup pe piața muncii. Grupurile, care dispun cel mai puțin de asigurare obligatorie de asistență medicală, sunt cele care optează pentru ocuparea informală.

Cea mai mare cuprindere se atestă în cazul persoanelor în etate rome – 78%, asigurarea medicală a acestora fiind acoperită de către sistemul național de asigurări. Cu toate acestea, ponderea persoanelor în etate rome, care dețin asigurare obligatorie de asistență medicală, este mai mică comparativ cu populația ne-romă (94,5%).

În studiul *Manifestul Femeilor Rome* din 2019, realizat pe eșantionul de 476 de femei de etnie romă din 48 de localități, se constată că 28% dintre femeile de etnie romă nu au vizitat nici un

medic în ultimii 1-5 ani. Una din 3 femei a raportat discriminare din partea personalului medical. 70 la sută dintre femei nu au acces la informații despre sănătate și igienă. Alți factori, care împiedică accesul femeilor și copiilor romi la asistență medicală, sunt plățile neformale, precum și distanțele lungi până la cea mai apropiată instituție medicală.

Din perspectiva sănătății, persoanele de etnie romă s-au dovedit a fi mai vulnerabile în perioada pandemiei COVID-19. Conform rezultatelor Studiului UN Women ”*Efectele crizei provocate de pandemia COVID-19 asupra populației de etnie romă din Republica Moldova*”, elaborat în anul 2020, mai mult de jumătate dintre persoanele romi au suferit probleme legate de sănătatea mintală/ emoțională, mai expuse, în acest sens, fiind femeile. Totodată, acestea au avut acces limitat la servicii de bază, precum ar fi asistență socială, servicii medicale, echipamente de protecție etc.

Potrivit sondajului *Impactul COVID-19 asupra drepturilor omului în Republica Moldova* al OHCHR din 2020, 56,2% din romi aveau asigurare obligatorie de asistență medicală comparativ cu 72,9% din ne-romi, iar 30% dintre romi nu au avut acces la servicii medicale comparativ cu 11,8% din cealaltă populație, femeile romi fiind mai afectate. Lipsa accesului la informații în limba maternă despre COVID-19 și metodele de prevenire a infectării a fost confirmată de 12,8% dintre respondenții de etnie romă, iar în rândul romilor cu venituri mici rata a fost mai mare - 21,9%. Sondajul confirmă faptul că statutul socio-economic și locul de reședință al romilor au fost indicatorii majori ai vulnerabilității în accesul la serviciile medicale în perioada stării de urgență. Unul dintre cele mai relevante motive pentru care romii nu au solicitat consultații medicale a fost lipsa resurselor financiare pentru plățile neformale (15,7% romi față de 8,3% ne-romi).

Generalizând cele expuse, accesul redus al populației de etnie romă la servicii medicale este cauzat de lipsa statutului de persoană asigurată, prețul înalt al medicamentelor, atitudinea discriminatorie din partea cadrelor medicale, distanțe lungi până la instituțiile medicale și, în special, lipsa informației despre programele de stat: vaccinarea gratuită, controale medicale etc. Lipsa accesului informațional în limba romani despre programele de stat promovate în sfera sănătății publice, adresarea tardivă a romilor după asistență medicală, cunoștințele insuficiente despre educația sanitară, de asemenea, se numără printre constrângerile sociale în domeniul realizării dreptului la accesul către servicii de calitate în domeniul de sănătate.

3. Muncă

Promovarea oportunităților de muncă reprezintă un instrument necesar pentru a rupe cercul vicios al sărăciei cu care se confruntă o mare parte a populației de etnie romă din Republica Moldova. Ratele de ocupare și veniturile în rândul populației de etnie romă sunt mult sub cele înregistrate la nivelul întregii populații.

Conform datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, majoritatea persoanelor de etnie romă angajate efectuează munci slab remunerate, care nu solicită calificări speciale sau activează în calitate de zilieri, neavând o sursă stabilă de venit la locul de trai. Se atestă preferința implicării în activități de scurtă durată: în comerț sau agricultură, precum și lipsa capitalului inițial pentru lansarea afacerilor.

Practicile existente arată că și agenții economici din Moldova sunt sceptici în angajarea romilor atât din cauza nivelului scăzut de studii, a stereotipurilor persistente, cât și a lipsei experiențelor pozitive de activitate a romilor. De menționat că, numărul afacerilor lansate de persoanele de etnie romă este redus.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de ARI, situația în domeniul Muncă se prezintă în felul următor:

- Conform datelor statistice ale Agenției Naționale pentru Ocuparea forței de Muncă, în perioada anilor 2016-2020, în total au fost înregistrate cu statut de șomer 8119 persoane de etnie romă;
- În anul 2020 subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă (STOFM) au înregistrat cu statut de șomer 2377 de persoane de etnie romă;
- În urma acordării serviciilor de intermediere au fost plasate în câmpul muncii 92 de persoane de etnie romă (cca 4% din totalul persoanelor de etnie romă înregistrate);
- Din totalul șomerilor de etnie romă înregistrați: 2122 de persoane (90%) au fost pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă;
- Persoanele de etnie romă, înregistrate la STOFM cu statut de șomer, au absolvit preponderent studii primare sau sunt fără școală – 1865 de persoane (78,5%);
- Luând în considerație nivelul de studii minim pe care îl dețin persoanele de etnie romă, înregistrate la STOFM cu statut de șomer, este complicată înmatricularea acestora la cursurile de formare profesională. Astfel, în 2020 cursurile de formare profesională a absolvit doar 1 șomer de etnie romă. Profesiile/meseriile căpătate după absolvirea cursurilor, de obicei, sunt: bucătar, manichiuristă, frizer, cofetar, chelner, cusătoreasă;

În dinamică, situația pe domeniul Muncă este reflectată în tabelul nr.2.

Tabelul nr.2. Dinamica indicatorilor pe domeniul Muncă pentru populația de etnie romă din Republica Moldova

Indicator	2016	2017	2018	2019	2020
Numărul romilor înregistrați cu statut de șomer la STOFM	814	1599	1902	1427	2377

<i>inclusiv</i> : numărul romilor pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă	721	1397	1666	1217	2122
<i>inclusiv</i> : numărul romilor cu studii primare sau fără școală	609	1183	1415	1098	1865
Numărul romilor plasați în câmpul muncii	77	152	203	198	92
Numărul romilor ce au beneficiat de ajutor de șomaj	2	2	7	9	23
Numărul romilor ce au absolvit cursurile de formare profesională	6	15	4	7	1

Sursa: *Rapoartele anuale cu privire la implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020.*

Analiza datelor din tabel relevă următoarele tendințe pentru perioada 2016-2020:

- Numărul romilor înregistrați la STOFM cu statut de șomer este creștere. Mulți din aceștia doresc să beneficieze de acest statut, fiind eligibili pentru acordarea ajutorului social;
- Majoritatea romilor cu statut de șomer sunt pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă și au studii primare sau sunt fără școală;
- Crește și numărul romilor plasați în câmpul muncii (cu excepția anului 2020), dar ponderea acestora față de numărul total al romilor înregistrați cu statut de șomer este foarte mică (până la 10%);
- Numărul romilor, care au absolvit cursurile de formare profesională, continuă să fie foarte mic.

Conform unui *sondaj de opinie*, desfășurat de CBS-Axa la solicitarea Centrului ”Parteneriat pentru Dezvoltare” în anul 2019, în rândul populației de etnie romă doar 4,5% dintre respondenți au menționat că erau angajați, iar 39,7% erau șomeri. Cca 80% din tinerii romi pot fi atribuiți la categoria NEET, adică nu participă la careva activități educaționale sau profesionale (de muncă). O treime dintre romii din Republica Moldova sunt implicați în activități agricole sezoniere, care reprezintă principala sursă de venit pentru familiile lor. Astfel, activitățile economice, în care preponderent se implică romii, sunt volatile, sezoniere și neformale.

De asemenea, este atestată și o participare redusă a femeilor rome pe piața muncii, fapt ce poate fi explicat printr-o percepție tradițională a rolului femeii de a crește copii și de a îngriji casa, discriminarea și stereotipurile existente, dar și prin nivelul redus al studiilor. Femeile de etnie

romă sunt prinse într-un cerc vicios în care accesul limitat la educație și formare profesională limitează potențialul de a participa pe piața muncii, ceea ce, la rândul său, le determină să rămână în continuare vulnerabile în fața sărăciei.

Conform *Raportului Unequal Moldova*, elaborat în 2019, datorită includerii limitate a romilor pe piața muncii sau în alte activități productive, inegalitățile în ceea ce privește nivelul de deprivare monetară sunt observate în gospodăriile romilor mai mult în comparație cu familiile ne-rome. Conform datelor chestionării, 84,7% din femeile rome nu au un loc de muncă oficial, dintre care 6,7% au atestat atitudine discriminatorie pe baza etniei în procesul de angajare. Alte motive de neangajare a femeilor rome în câmpul muncii sunt: lipsa locurilor de muncă (17,5%); lipsa studiilor (15,6%); grijă față de un membru de familie (15,6%); motive de sănătate (10,1%) și altele (34,5%).

Criza pandemică COVID-19 a accentuat inegalitățile în rândul populației de etnie romă în contextul ocupării pe piața muncii, femeile fiind mai defavorizate. Cu toate că și până la debutul pandemiei, încadrarea în câmpul muncii a romilor era o problemă destul de pronunțată în Republica Moldova, pandemia a determinat ca situația dată să devină și mai instabilă.

Conform rezultatelor Studiului UN Women ”*Efectele crizei provocate de pandemia COVID-19 asupra populației de etnie romă din Republica Moldova*”, elaborat în anul 2020, constatăm că circa 42% din persoanele rome ce au vârsta cuprinsă între 35-49 de ani s-au confruntat cu pierderea locului de muncă în 2020. Circa 70% din respondenții fără studii sau cu studii primare au raportat că și-au pierdut serviciul.

Astfel, efectele pandemiei COVID-19 s-au răsfrâns direct și asupra diminuării veniturilor populației de etnie romă, evidențiind mai multe canale de accentuare a vulnerabilității financiare a acestora. Efectele negative ale crizei pandemice au fost resimțite mai dur în special de femeile de etnie romă, acestea fiind cele care, într-o proporție mai mare, au rămas fără un loc de muncă sau au fost trimise în concediu neplătit sau parțial plătit.

Conform sondajului *Impactul COVID-19 asupra drepturilor omului în Republica Moldova* al OHCHR din 2020, doar 7,3% dintre romii au fost angajați din martie până în mai 2020, iar romii au fost singurul grup al populației care a continuat să-și piardă locurile de muncă până la sfârșitul anului, având o rată de ocupare de 5,5% în decembrie 2020. Doar 2,4% dintre tinerii romi au raportat că au un loc de muncă (comparativ cu 43,5% dintre ne-romi). Aproape toți romii cu studii primare sau fără studii și-au pierdut locurile de muncă.

Bărbații romi, fiind angajați, în principal, neoficial (66,7%), au devenit și mai vulnerabili în timpul pandemiei. Printre factorii cei mai relevanți, care au favorizat pierderea locului de muncă, s-au numărat particularitățile lucrului de la distanță. În 84,6% dintre cazuri bărbații romi și-au

pierdut locul de muncă, deoarece munca lor nu a putut fi realizată de la distanță (comparativ cu 37,4% în rândul ne-romilor), 46,2% din ei indicând lipsa capacității de a lucra online.

Sistematizând cele expuse mai sus, lipsa posibilităților de angajare și insecuritatea socială pe piața muncii se răsfrâng în mod negativ asupra situației social-economice a populației de etnie romă, conducând la aprofundarea sărăciei. Discriminarea în angajarea în câmpul muncii și oportunitățile reduse conduc la creșterea nivelului sărăciei, izolare, excluziune socială, creșterea criminalității, corupției etc.

În special, este subutilizat capitalul uman al femeilor române. Asigurarea accesului acestora la muncă nu doar va îmbunătăți situația familiilor lor, dar le va asigura participarea mai activă în viața publică și va aduce beneficii economiei naționale.

4. Protecție socială și locuințe

Protecția socială a populației de etnie romă este o problemă majoră, cauzele de bază fiind necunoașterea despre serviciile de protecție socială de stat, accesul limitat la aceste servicii, distanțele lungi până la instituțiile sociale, lipsa documentelor de identitate, informare insuficientă din partea autorităților de stat etc.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de ARI, situația în domeniul Protecție socială se prezintă în felul următor:

- 1795 de familii de etnie romă au beneficiat de ajutor social;
- 1869 de familii de etnie romă au beneficiat de ajutor pentru perioada rece a anului;
- 713 de persoane de etnie romă au beneficiat de servicii sociale primare;
- 252 de persoane de etnie romă au beneficiat de servicii sociale specializate.

La acest capitol, poate fi evidențiată și preocuparea *Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)*, prezentată în *Observațiile finale privind cel de-al 6-lea raport periodic al Republicii Moldova din 10 februarie 2020*. Ținând cont de accesul limitat la protecție socială pentru femeile ce aparțin grupurilor defavorizate, precum femeile române, se recomandă extinderea acoperirii sistemelor de protecție socială existente pentru femeile ce aparțin grupurilor defavorizate asigurând principiul sensibilității la gen.

Comitetul pentru drepturile copilului în observația sa finală din 2017 (CRC/C/MDA/CO/4-5 (CRC 2017)) a recomandat Republicii Moldova intensificarea eforturilor de abordare a nivelului ridicat al sărăciei în rândul copiilor, în special în rândul romilor, inclusiv prin creșterea beneficiilor și asigurarea accesului egal la programele sociale, inclusiv la locuințe.

Conform sondajului *Impactul COVID-19 asupra drepturilor omului în Republica Moldova* al OHCHR din 2020, în timpul pandemiei COVID-19, 47,9% dintre romi (comparativ cu 13,6%

ne-romi) au avut nevoie de servicii sociale. Cu toate acestea, doar 45,7% dintre aceștia au solicitat asistență socială, dintre care 18,8% au beneficiat pe deplin de aceste servicii, în timp ce 56,3% (comparativ cu 36,6% ne-romi) nu au avut acces la asistență socială, unul din motive fiind ineligibilitatea pentru a beneficia de această asistență.

Astfel, în vederea diminuării nivelului sărăciei și marginalizării, unul din obiectivele prioritare ale acestui Program este asigurarea echității sociale și facilitarea accesului populației de etnie romă la programele de stat de asistență socială.

Locuințe. În virtutea unor precondiții istorice, sociale și economice, multe dintre comunitățile de romi din Republica Moldova sunt amplasate în zone compacte în interiorul localităților locuite de ne-romi sau în imediata apropiere a localităților, formând sate separate. Starea locuințelor și condițiile de trai din aceste zone, precum și infrastructura subdezvoltată, sunt factorii sociali ce determină gradul de sărăcie al populației de etnie romă.

Accesul scăzut al romilor la locuințe și starea necorespunzătoare a acestora denotă vulnerabilitatea acestora și reprezintă un element de marginalizare. O mare parte a romilor trăiesc în case de proastă calitate, supraaglomerate și cu infrastructură necorespunzătoare. Adesea, romii nu dispun de propria locuință și continuă să locuiască cu alți membri de familie.

Este de menționat că, în majoritatea cazurilor, romii, care dețin o locuință, nu au acte de proprietate asupra locuinței sau asupra terenului aferent acesteia.

Lipsa infrastructurii în gospodăriile de romi înregistrează rate mult mai înalte decât pentru marea majoritate a gospodăriilor. Locuințele sunt construite fără a se ține cont de normele sanitare, nu au fost reparate demult, nu au baie, apă curgătoare, WC și canalizare, conexiune la electricitate și încălzire. De exemplu, conform *studiului Unequal Moldova*, elaborat în 2018, ponderea serviciilor de alimentare cu apă pentru gospodăriile rome este de 66%.

Potrivit sondajului *Impactul COVID-19 asupra drepturilor omului în Republica Moldova* al OHCHR din 2020, doar 18,7% din familiile de etnie romă sunt conectate la sistem canalizare (comparativ cu 44,2% ne-romi), iar 39,3% dintre respondenți au indicat că au toaletă în casă (comparativ cu 66% ne-romi).

Comitetul consultativ pentru Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (ACFC) în cel de-al patrulea Aviz pentru Republica Moldova din 25 mai 2016 a recomandat Guvernului: "condițiile grave de locuință ale multor romi trebuie abordate fără întârziere pentru a depăși modelele existente de marginalizare și sărăcie extremă."

În prezent, procurarea de apartamente, construcția de case, cât și asigurarea posibilităților de îmbunătățire a condițiilor de locuit sunt inaccesibile pentru majoritatea persoanelor rome luând în considerare veniturile lor joase, lipsa locurilor de muncă, cât și prețurile înalte la materialele de construcție.

5. Participarea romilor în viața publică, inclusiv în procese decizionale

Participarea populației de etnie romă în viața publică, în special la procesele decizionale, este un lucru imperativ și, în același timp, un drept definit prin intermediul diferitor convenții internaționale la care Republica Moldova este parte.

Conform constatărilor *Agendei comunității rome din Republica Moldova pentru anii 2017-2027*, principalele constrângeri în ce privește participarea populației de etnie romă în viața publică sunt următoarele:

- Accesul redus la sursele de informare și tehnologiile informaționale;
- Accesul limitat al romilor la informație, interesul scăzut al acestora de a participa la viața publică în general, precum și indiferența factorilor decizionali de a-i implica în viața publică determină, în final, excluziunea cetățenilor de etnie romă;
- Existența barierelor lingvistice și nivelul scăzut de educație a persoanelor de etnie romă;
- Unii din romi nu dispun de documente de identitate, ceea ce împiedică și mai mult accesul acestora la educație, la un loc de muncă, la asistență medicală, participarea la vot etc. Accesul limitat al romilor la serviciile de bază și dificultățile în realizarea drepturilor fundamentale sunt condiționate de lipsa documentelor de identitate, cum ar fi certificatul de naștere, buletinul de identitate, pașaportul etc.

Este de menționat că persoanele de etnie romă sunt reprezentate insuficient în listele deputaților din Parlamentul Republicii Moldova sau în calitate de consilieri locali. De asemenea, romii sunt reprezentați în procent foarte mic în structurile administrației publice și există puține date care ar releva participarea romilor în partidele politice.

Femeile și fetele rome rămân a fi practic invizibile în viața publică. Acestea continuă să lipsească din listele partidelor și structurilor de gestionare a procesului electoral, iar în cadrul serviciilor publice acestea sunt puține și dețin funcții nedecizionale.

Astfel, urmare alegerilor parlamentare din 2019 doar un deputat este de etnie romă, iar urmare alegerilor locale din 2019 au fost aleși 12 consilieri locali romi, jumătate din acestea fiind femei (*spre comparație*: în 2015 doar 2 femei rome au obținut mandate de consilieri locali).

Comisia pentru drepturi economice, sociale și culturale (CESCR) a recomandat în 2017 ca Republica Moldova să îmbunătățească reprezentarea femeilor, inclusiv a femeilor rome, în poziții decizionale atât în sectorul public, cât și în cel privat. În același an *Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități* a recomandat ca Republica Moldova să asigure reprezentarea romilor în procesul de elaborare a politicilor.

În contextul celor expuse, pentru a asigura participarea romilor în procesele decizionale din Republica Moldova este necesară excluderea barierelor, precum și fortificarea egalității de șanse și accesului la implicare în viața socială, economică și politică a țării.

6. Combaterea discriminării

În ce privește politicile de prevenire și combatere a discriminării, Republica Moldova și-a asumat angajamente extinse în vederea combaterii discriminării romilor în cadrul revizuirii periodice universale și s-a angajat, ca stat participant la Organizația Națiunilor Unite (ONU), Consiliul Europei și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) să pună în aplicare angajamentele aferente populației de etnie romă.

Conform datelor prezentate de Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, în perioada 2015-2020 au fost înregistrate și examinate 9 cazuri de discriminare pe criteriu de origine etnică ce țin de populația de etnie romă, majoritatea cazurilor fiind legate de hărțuire, instigarea la discriminare pe criteriu de etnie, profilare rasială în activitatea poliției etc.

Astfel, discriminarea romilor continuă să fie unul din cele mai nefavorabile fenomene în procesul de integrare a acestora în societate. Persistența stereotipurilor și prejudecăților față de romi conduc la excluderi sociale, incapacitatea de a accesa servicii publice și regresul în dezvoltare umană. Discriminarea față de romi se manifestă atât la nivel de individ, cât și sub formă sistemică din partea funcționarilor publici, organelor de drept, cadrelor medicale și didactice etc. Astfel, conform constatărilor unei analize privind distanța socială, realizate de Centrul "Parteneriat pentru Dezvoltare" în anul 2018, 40% din cetățeni din Republica Moldova nu ar accepta să fie vecini cu o persoană de etnie romă.

Potrivit constatărilor *Studiului național privind percepția populației generale și opinia profesioniștilor asupra pregătirii actorilor din sectorul justiției din Republica Moldova pentru a face față cazurilor de discriminare*, elaborat de către Oficiul Consiliului Europei în Chișinău în 2020, specialiștii din sectorul justiției consideră că discriminarea are loc mai des pe baza atitudinii negative față de grupurile minoritare/dezavantajate, inclusiv romii. Studiul arată că actorii din justiție chiar sancționau mai grav unele persoane din grupurile minoritare/dezavantajate, precum persoanele de etnie romă, sau chiar se abțineau de la implicare. Mulți romi au ales să-și ascundă identitatea ca mijloc de evitare a discriminării. Numărul nesemnificativ se poate datora reticenței oamenilor de a se identifica ca romi, având în vedere stigmatizarea pe scară largă a identității romilor.

Poziția marginalizată a fetelor și femeilor rome din Republica Moldova este determinată de interacțiunea dintre discriminarea pe bază de gen, rasism și clasă. Femeile de etnie romă se confruntă cu discriminare triplă: ca persoane de etnie romă, ca femei și ca persoane care aparțin

unui grup social dezavantajat (de exemplu, fiind persoană cu dizabilități). Acestea sunt expuse unor riscuri mai mari de excludere socială și sărăcie, comparativ cu bărbații din comunitatea lor și cu majoritatea femeilor reprezentante ale altor etnii.

De asemenea, lipsa egalității este observată în existența cazurilor de violență împotriva femeilor, lipsa accesului la angajarea în câmpul muncii, educație, funcții de conducere și servicii sociale. Din cauza stereotipurilor de gen, este mult mai probabil ca o fată de etnie romă să părăsească școala mai devreme decât un băiat rom.

Potrivit sondajului *Impactul COVID-19 asupra drepturilor omului în Republica Moldova* al OHCHR din 2020, persoanele de etnie romă au fost supuse abuzului în egală măsură ca și ne-romii în timpul carantinei (7,7% față de 6,4%). Cu toate acestea, femeile de etnie romă au fost mai puțin informate (43,4%) decât cele ne-rome (57,7%) despre modalitatea de depunere a plângerii privind violența în familie și beneficierea de consiliere în urma violenței. În timpul carantinei, 63,6% dintre femeile rome supuse violenței au suferit mai mult de abuz psihologic și mai puțin de cel economic (36,4%).

Acești factori, îmbinați cu așteptările culturale ale rolului de gen atribuit femeilor în gospodăria casnică, semnifică că femeile rome sunt aproape complet excluse din viața economică și politică a țării. Cu toate acestea, există dovezi clare precum că astfel de atitudini se schimbă odată cu pledarea femeilor și bărbaților tineri pentru libertăți mai mari și protecția drepturilor femeilor și bărbaților tineri de etnie romă.

Una din recomandările *Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)*, prezentate în Observațiile finale privind cel de-al 6-lea raport periodic al Republicii Moldova din 10 februarie 2020, este referitor la abordarea discriminării față de femeile rome prin adoptarea unor măsuri speciale temporare pentru accelerarea accesului egal la pozițiile publice, educație și ocuparea forței de muncă.

Conform *Avizului Comitetului ONU pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD)* pe marginea cazului dlui Grigore Zapescu, adoptat la 22 aprilie 2021, autoritățile statului urmează să fortifice cadrul legal de antidiscriminare: (a) prin instruirea judecătorilor în domeniul legislației antidiscriminare, inclusiv în vederea asigurării respectării principiului inversării sarcinii probei; (b) prin furnizarea informațiilor clare despre căile de atac interne disponibile în cazurile de discriminare rasială; (c) prin consolidarea monitorizării standardelor antidiscriminare pe piața muncii.

Generalizând cele expuse, discriminarea populației de etnie romă poate fi prevenită și redusă prin politici bine targetate în care rolul important va reveni cooperării instituțiilor de stat și societății civile. În funcție de context, se impun atât măsuri coercitive pentru sancționarea

oricăru comportament de instigare la ura rasială, care are ca scop de a intimida romii, cât și măsuri pozitive ce încurajează toleranța și multiculturalismul.

Luând în considerare angajamentele în cadrul Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 și Acordului de Asociere Republica Moldova-UE, este importantă stabilirea legăturilor strânse între incluziunea romilor, în special a fetelor și femeilor rome, și prevenirea discriminării, în vederea eliminării tuturor barierelor cu care se confruntă populația de etnie romă în procesul incluziunii în societate.

7. Drepturile persoanelor rome migrante și combaterea traficului de ființe umane

Criza economică, incertitudinea și nesiguranța în ziua de mâine, lipsa locurilor de muncă bine plătite sunt cauzele de bază ale migrației populației de etnie romă. Fenomenul migrației acestei etnii este cunoscut de mult timp, constituind o metodă importantă pentru câștigarea existenței și susținerea de la distanță a celor apropiați.

Lipsa educației și a unei profesii, precum și incapacitatea de legalizare a șederii în țările străine dau naștere ocupațiilor ca cerșitul, furturi, trafic de ființe umane etc. ce implică romii atât ca victime, cât și în calitate de persoane cu rol activ.

Menținerea situației ce generează migrația și traficul de ființe umane rezultă în perpetuarea unor modele comportamentale în rândul populației de etnie romă cu legături cauzale cu abandonul școlar, analfabetismul, persistența stereotipurilor și prejudecăților etc.

Criza pandemică COVID-19 s-a răsfrâns și asupra veniturilor persoanelor rome, obținute din munca în străinătate. În această perioadă mai mulți bărbați de etnie romă s-au întors în țară. Aceasta poate fi explicat prin faptul că specificul de a pleca la muncă peste hotare este caracteristic mai mult pentru bărbați romi, ponderea acestora în numărul total reprezentând circa 2/3.

Situația dată va determina ca veniturile mai multor familii, care erau constituite din remitențe, să se reducă considerabil. Ținând cont că preponderent femeile, în special din mediul rural, depind mai mult de această sursă de venit, schimbarea respectivă poate determina o înrăutățire considerabilă a situației familiilor de etnie romă din Republica Moldova.

Una din recomandările *Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW)*, prezentate în Observațiile finale privind cel de-al 6-lea raport periodic al Republicii Moldova din 10 februarie 2020, se referă la consolidarea rezilienței femeilor rome împotriva traficului de ființe umane prin promovarea oportunităților educaționale și generatoare de venit pentru femei și fete și familiile acestora.

În *Raportul GRETA privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane (TFU) de către Republica Moldova* în contextul celei de-a III-a runde de evaluare, sunt salutate măsurile întreprinse de autorități pentru facilitarea angajării

în câmpul muncii a victimelor TFU, specializarea recentă a judecătorilor în examinarea cazurilor de TFU, precum și cooperarea internațională în domeniu.

Generalizând cele expuse, combaterea migrației și traficului de ființe umane în rândul populației de etnie romă se impune ca o constrângere, care cere un set de intervenții urgente din partea Guvernului.

8. Activitatea mediatorilor comunitari

Consolidarea comunității roma și îmbunătățirea situației acesteia este unul din dezideratele Guvernului Republicii Moldova. Studiile și analizele desfășurate au relevat necesitatea stabilirii unei punți de legătură dintre autoritatea publică locală și comunitatea romă, care, deseori, se confruntă cu fenomene de marginalizare și izolare socială.

Unul din instrumentele identificate, aplicabile cu referire la comunitatea de etnie romă, este institutul *mediatorului comunitar*, care îndeplinește o sarcină importantă în consolidarea comunității roma prin asigurarea unui echilibru în cooperarea dintre instituțiile statului și comunitate, facilitând comunicarea și colaborarea dintre aceștia.

Mediatorul comunitar este persoana de etnie romă din localitatea compact sau mixt populată de romi, responsabilă de asigurarea eficientă a accesului beneficiarilor la servicii de asistență socială, educație, asistență medicală, încadrare în câmpul muncii, documentare, de îmbunătățire a condițiilor de trai, alte servicii în caz de necesitate, prin comunicarea eficientă cu instituțiile de resort din localitate.

Subiectul instituirii funcției de mediator comunitar în Republica Moldova se află în agenda publică din anul 2003. Activitatea mediatorului comunitar devine oficial o ocupație recunoscută urmare includerii în Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova (*Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr. 694-p/2012*), începând cu anul 2012.

Pentru stabilirea necesarului de unități de mediatori comunitari s-au utilizat recomandările Raportului „*Cartografierea localităților dens populate de romi din Republica Moldova*”, realizat în anul 2013 cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) Moldova. Conform acestui raport, era propusă angajarea a 48 de mediatori în 44 de localități din Republica Moldova.

Statutul mediatorului comunitar este reglementat de Legea nr. 69/2013 *pentru completarea articolului 14 din Legea nr.436/2006 privind administrația publică locală* prin care Consiliului local i-a fost atribuită o competență nouă – instituirea funcției de mediator comunitar în localitățile compact sau mixt populate de romi.

Pentru reglementarea modului de organizare și exercitare a funcției de mediator comunitar, a fost adoptată *HG nr.557/2013 privind aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar*, cu modificări și completări, care a permis funcționarea

acestui în comunitățile de romi. Regulamentul-cadru stabilește condițiile organizatorice de funcționare a mediatorului comunitar (misiunea, funcțiile de bază, atribuțiile, drepturile mediatorului comunitar), cerințele față de candidații la această funcție, formarea profesională etc. De asemenea, prin această HG a fost aprobată și fișa-tip de post.

În anul 2016, mediatorii comunitari s-au mobilizat pentru a iniția înregistrarea *Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari* (ANMC) din Republica Moldova. Scopul de bază este protejarea drepturilor civile, economice, sociale, culturale, și a altor drepturi și libertăți legitime ale persoanelor de etnie romă, dar și dezvoltarea potențialului mediatorilor comunitari prin acțiuni de lobby, advocacy și programe de dezvoltare.

Recunoscând rolul și valoarea adăugată a activității serviciului mediatorului comunitar pentru comunitățile romilor, autoritățile din Republica Moldova depun eforturi pentru asigurarea funcționalității acestuia. Începând cu anul 2018, a fost preluat modul de finanțare a mediatorilor comunitari existent în anii 2013-2014.

Astfel, s-a decis modificarea cadrului normativ corespunzător, fiind adoptată HG nr. 425/2018 *cu privire la modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 557/2013*, care stabilește finanțarea mediatorilor comunitari ”*prin transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat către bugetele locale de nivelul întâi, bugetul central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special și bugetele municipale Bălți și Chișinău*”, fapt ce a impulsionat procesul de angajare a acestora la nivel local.

Conform prevederilor aceleiași HG: ”*Anual, în procesul de planificare bugetară, ARI va prezenta Ministerului Finanțelor propuneri privind numărul mediatorilor comunitari pe autorități publice locale și suma mijloacelor financiare necesare pentru asigurarea exercitării activității acestora*”.

Astfel, în *Legea bugetului de Stat pentru anul 2019* au fost planificate peste 2,2 mil lei pentru 48 mediatori comunitari, iar suma respectivă a fost stabilită reieșind din costul anual necesar pentru salarizarea unui mediator comunitar de 46,6 mii lei.

În urma acțiunilor de lobby și advocacy, efectuate de către ARI, ANMC și GIZ Moldova, în *bugetul de stat pentru 2020* suma planificată a cheltuielilor pentru asigurarea activității mediatorilor comunitari în Republica Moldova a fost calculată pentru 54 de unități de mediatori comunitari (numărul planificat majorându-se cu 6 unități) și a constituit peste 3,4 mil lei (creștere de 1,2 mil lei față de 2019). Este de menționat că în suma planificată a cheltuielilor au fost incluse nu doar cele de remunerare a muncii mediatorilor, dar și cele legate de dotarea locului de muncă (mobilă, tehnică de oficiu, consumabile etc.) și formare profesională.

La situația din octombrie 2021, în Republica Moldova erau angajați 48 de mediatori din cele 54 de unități planificate.

Urmare evaluării procesului de angajare a mediatorilor comunitari în Republica Moldova, constatările sunt următoarele:

- Există lipsă de interes, reticență și indiferență din partea unor primării ce țin de angajarea mediatorilor;
- Lipsa candidaților potriviți pentru postul de mediator;
- Necunoașterea despre funcția de mediator și procedura de angajare a acestuia de unele autorități publice locale, precum și neînțelegerea de către acestea a importanței și rolului mediatorului comunitar;
- Dificultăți în convingerea romilor de a se angaja în calitate de mediator din cauza salariului mic;
- Lipsa încrederii reciproce dintre comunitățile de romi și instituțiile statului fapt ce împiedică identificarea potențialilor candidați la funcția de mediator.

Totodată, în ultima perioadă se atestă un interes sporit cu privire la fortificarea instituției mediatorului comunitar atât din partea autorităților de stat, cât și organizațiilor non-guvernamentale și partenerilor de dezvoltare.

În anul 2019 ANMC, cu asistența OHCHR și GIZ Moldova, a elaborat *Manualul privind activitatea mediatorului comunitar*, care reprezintă un ghid extrem de util în exercitarea funcțiilor acestuia.

În anul 2020 ARI, în comun cu GIZ Moldova, au elaborat *Analiza statutului mediatorului comunitar*. Amendamentele legale privind fortificarea statutului mediatorului comunitar, propuse în analiza respectivă, au fost incluse în proiectul HG cu privire la modificarea HG nr.557/2013 privind aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar, elaborat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, și aprobat prin HG nr.952/2020 *cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului*.

Conform constatărilor *Analizei statutului mediatorului comunitar*, în activitatea mediatorilor comunitari în administrația publică locală există un șir de probleme și dificultăți:

- Majoritatea mediatorilor au raportat că primăriile le atribuie responsabilități în afara fișei de post. Drept consecință, mediatorii nu reușesc să-și îndeplinească atribuțiile de bază;
- Statutul funcției mediatorului comunitar este asociat statutului lucrătorului tehnic în primărie;
- Neimplicarea mediatorilor comunitari în procesul decizional la nivel local, inclusiv cel ce ține de elaborarea bugetului local, activitatea echipelor multidisciplinare, comisiilor de distribuire a ajutorului material etc.;

- Unii mediatori comunitari reclamă discriminare și marginalizare la locul de muncă din partea angajaților primăriilor;
- Nivelul redus de salarizare a mediatorilor comunitari comparativ cu cel al angajaților din cadrul primăriei;
- În cadrul unor primării nu este înțeles sau este ignorat rolul și valoarea adăugată pe care o poate aduce mediatorul comunitar, considerând că activitatea acestuia se suprapune cu cea a asistentului social sau, în general, este inutilă;
- Lipsa unui sistem de instruire inițială și formare continuă a mediatorilor pe domenii ce țin de activitatea profesională, utilizare a tehnicii de calcul, abilitățile de aplicare la proiecte naționale și internaționale, oportunitățile de schimb de bune practici la nivel național și internațional;
- Lipsa interesului unor autorități publice locale în oferirea spațiilor de lucru adecvate pentru mediatori sau dotării corespunzătoare a acestora.

Seria problemelor și constrângerilor menționate afectează funcționarea instituției mediatorului comunitar în Republica Moldova și impactează modul de intervenție a statului în asigurarea incluziunii sociale a comunității roma.

9. Cultura și mass media

Cultura populației de etnie romă este un element indispensabil al definirii diversității etnice, cât și al identității. Cultura romilor reprezintă un mix de elemente moștenite din cele mai vechi timpuri și elemente modelate ca urmare a diverselor contexte sociale și istorice în care romii au existat. Deși conviețuiesc de sute de ani, în societatea moldovenească este puțin cunoscută istoria, tradițiile și valorile culturale ale romilor.

Totodată, cultura romilor este percepută fie prin prisma unor prejudecăți și stereotipuri înrădăcinate în mentalitatea colectivă, fie prin intermediul unor modele stilizate și popularizate prin instrumentele culturii de masă. În condițiile unui mediu contemporan dinamic, romii înșiși încetează să mai fie purtătorii elementelor culturale distinctive, cum sunt percepute limba romani, artele, meșteșugurile sau hainele tradiționale.

Este de menționat că ARI colaborează cu 7 organizații etnoculturale ale romilor cu statut republican, susținând activitățile lor statutare și diverse proiecte implementate de ei. Astfel, ARI susține și încurajează participarea romilor în programele și proiectele legate de îmbunătățirea și monitorizarea situației social-culturale a romilor și a integrării lor în societate, organizează diferite mese rotunde și acțiuni de promovare a valorilor culturale, precum și facilitează desfășurarea întâlnirilor societății civile roma cu reprezentanții autorităților publice. Cu prilejul Zilei Internaționale a Romilor (anual, la data de 8 aprilie), ARI, în parteneriat cu Coaliția Vocea

Romilor, organizează tradițional o serie de acțiuni de promovare a valorilor culturale și limbii romani.

Consiliul Audiovizualului, în calitate de garant al interesului public și ca autoritate de reglementare în domeniul audiovizualului, protejează minoritățile naționale în conformitate cu legislația în vigoare ce interzice orice formă de instigare la ură pe motive de rasă, religie, naționalitate sau sex. În necesitatea asigurării durabilității și continuității pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova, Consiliul Audiovizualului oferă o atenție deosebită acestui aspect, asigurând dreptul la informare pentru toate categoriile de cetățeni.

Conform datelor *Raportului privind implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020*, elaborat de ARI, situația în domeniul *Mass media* se prezintă în felul următor:

- Consiliul Audiovizualului a alocat din Fondul de susținere a radiodifuzorilor suma de 100 mii lei Fundației „Roma Awareness”, fondatoarea postului de radio „Romano Patrin FM”, pentru proiectul emisiunii „*Na dara*”, care a fost realizat în limbile romani și româna;
- În 2020 Consiliul Audiovizualului a aprobat Fundației „Roma Awareness” eliberarea licenței de emisie, pentru o perioadă de 9 ani, pentru postul de televiziune „NOAH TV”, al cărui serviciu de programe urmează a fi difuzat prin rețelele distribuitorilor de servicii din țară;
- „Petaló Romano” este unicul proiect în limba romani cu prezență constantă în grila de emisie a TV Moldova – 1. Acest proiect apare lunar (în limba romani cu traducere titrată în română), cu un volum de 30 minute fiecare ediție. Pe parcursul anului 2019 echipa „Petaló Romane” a realizat 11 ediții cu un volum total de 330 min. de emisie originală și 330 min. în reluare;
- 21 de furnizori de servicii media de televiziune au alocat aproximativ 27 de ore de emisie dedicate comunității rome.

Astfel, menținerea, dezvoltarea și împărtășirea culturii rome, inclusiv prin mass-media, este cheia pentru păstrarea identității acestei etnii și asigurarea unui mediu social mai bogat și mai divers.

Potrivit *Raportului cu privire la cartografierea răspunsurilor la discursul de ură în Republica Moldova*, elaborat de Oficiul Consiliului Europei în 2020, percepțiile negative bazate pe stereotipuri și prejudecăți față de minorități, în particular romi, sunt încă răspândite. Mass-media trebuie să fie o sursă de informare imparțială ce promovează obiectiv nediscriminarea romilor și

combaterea discursului de incitare la ură împotriva acestei minorități. Totodată, și situațiile legate de xenofobie și romafoobie în mass-media trebuie prevenite, analizate și combătute.

Generalizând cele expuse mai sus în analiza celor 9 domenii prioritare, populația de etnie romă se confruntă cu un nivel înalt al șomajului, venituri reduse, pregătire profesională și educațională scăzută și condiții de locuit improprii unui trai decent, toți acești factori generând un ciclu vicios de sărăcie continuă. Stereotipurile negative, excluziunea pe piața muncii, în educație, în serviciile de sănătate și în alte sfere sociale, injustiția pe care a trebuit să o suporte romii în trecut stau la baza negării etnicității romie.

Îngrijorările romilor în perspectivă se referă la: pierderea tradițiilor și a meșteșugurilor specifice romilor; identificarea tot mai dificilă a noilor surse de venit; perpetuarea neamului; încadrarea copiilor în instituțiile educaționale ca un factor în formarea copiilor în alt spirit decât cel al romilor, pierzându-se astfel specificul național.

Este de menționat că „*cercul vicios*” al problemelor descrise în acest capitol nu a fost depășit și soluționat în mod convenit urmare implementării Planurilor de acțiuni precedente.

Setul de provocări expuse mai sus și multe altele, care derivă din dezavantajele sociale și economice și stereotipurile existente, dar și din atitudinea societății în ansamblu, determină excluziunea și marginalizarea populației de etnie romă din țara noastră, iar condițiile de viață precare și situația socială defavorizată constituie constrângeri majore.

III. OBIECTIVUL GENERAL AL PROGRAMULUI

Obiectivul general al Programului este îmbunătățirea situației și creșterea calității vieții, precum și asigurarea participării la viața socială și politică a populației de etnie romă din Republica Moldova.

Obiectivul general al Programului este aliniat la obiectivele și țintele setate în *Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2030"* (SND 2030), aprobată prin HG nr.377/2020 și urmează a fi aprobată de Parlament, și care reprezintă documentul strategic de referință în procesul de elaborare a tuturor documentelor de politici publice.

Ținând cont de scopul SND 2030 ce constă în sporirea calității vieții cetățenilor Republicii Moldova, indiferent de vârstă, mediul de reședință, sex, *etnie*, dizabilitate, religie și alte diferențe, în care nici un om nu trebuie lăsat în urmă, Programul prevede realizarea unui set de intervenții și acțiuni pentru a contribui la creșterea calității vieții și îmbunătățirea situației socio-economice a populației de etnie romă.

În acest sens, Programul contribuie la realizarea a 7 din 10 *obiective* ale SND 2030 (nr. 1-6 și 9) și anume:

1. creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice;

2. creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condițiile de locuit;
3. ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale;
4. garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții;
5. asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală;
6. sistem de protecție socială solid și incluziv;
9. promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive.

Viziunea și abordările Programului sunt aliniate la angajamentele internaționale ale Republicii Moldova și prevederile SND 2030, inclusiv din perspectiva considerării Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă ale Agendei 2030, rezultatelor analizei situației curente, obiectivelor generale și specifice, impactului cu referire la cele 7 obiective sus-menționate.

Drept *rezultat* al Programului se preconizează că populația de etnie romă va deveni mai incluzivă din punctele de vedere social și economic și mai bine reprezentată în societate, precum și va fi păstrată identitatea sa culturală.

Este de menționat că, la baza elaborării Programului au stat recomandările organizațiilor internaționale de profil și programele UE, care s-au arătat preocupate de situația romilor din Republica Moldova, cu precădere în domeniile principale: educație, ocuparea forței de muncă, sănătate, locuințe, non-discriminare etc.

La 7 octombrie 2020 Comisia Europeană a publicat *Cadrul strategic al UE privind romii*, care stabilește o abordare cuprinzătoare bazată pe trei piloni: egalitate, incluziune și participare. Această abordare este complementară măsurilor de incluziune socioeconomică a romilor marginalizați, promovând egalitatea și participarea. Toți romii ar trebui să aibă posibilitatea de a-și valorifica întregul potențial și de a se implica în viața politică, socială, economică și culturală. Totodată, avînd în vedere specificul aparte al culturii și limbii romani, instituțiile internaționale și europene acordă o atenție deosebită purtătorilor acestei culturi inedite cu statut nonteritorial. Aceste paradigme etnosociale au atras atenția ONU, Uniunii Europene (UE), Consiliului Europei, OSCE, care au adoptat un șir de recomandări pentru îmbunătățirea statutului socioeconomic al populației de etnie romă. Programul a fost corelat și cu documentele de politici publice, aprobate de partenerii de dezvoltare și organizațiile internaționale în structura cărora Republica Moldova deține statutul de membru cu drepturi depline (Consiliul Europei, OSCE, ONU etc.).

O serie de entități internaționale pentru protecția drepturilor omului au atras atenția asupra problemelor specifice cu care se confruntă romii în perioada pandemiei COVID-19. Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, Consiliul Europei, UN Women,

Agencia Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale au subliniat că, la nivel internațional, inegalitățile persistente în comunitățile de romi cresc riscul acestora de a fi expuși și mai mult în fața provocărilor determinate de criza pandemică, cum ar fi accesul la serviciile de bază de medicină, procurarea de medicamente, accesul la apă și produse igienice etc., evidențiind, totodată, și problema accentuării discursurilor de ură și discriminare manifestate în adresa populației de etnie romă în perioada respectivă.

IV. OBIECTIVELE SPECIFICE ALE PROGRAMULUI

Obiectivele specifice ale Programului sunt:

1. *Perfecționarea cadrului de politici și instituțional prin eficientizarea mecanismelor de coordonare la nivel național și instrumentelor de cooperare cu părțile implicate (autoritățile/instituțiile de stat, organizațiile societății civile române, rețeaua mediatorilor comunitari, comunitățile de romi etc.);*
2. *Asigurarea reprezentării și participării efective a populației de etnie romă în viața publică: reprezentarea în organele alese la toate nivelurile și în organele executive ale administrației publice la toate nivelurile prin promovarea încadrării în serviciul public. Indicator: cel puțin 39 de persoane de etnie romă reprezentate în administrația publică către anul 2025;*
3. *Garantarea respectării drepturilor social-culturale și promovarea integrării mai bune în societate a populației de etnie romă prin echitatea socială, combaterea discriminării și asigurarea accesului la educație, sănătate și alte servicii publice, prevenirea migrației și contracararea traficului de ființe umane. Indicator: 100% din populația de etnie romă cu drepturi respectate, protejate și asigurate;*
4. *Creșterea gradului de incluziune pe piața muncii și sporirea oportunităților economice a populației de etnie romă prin facilitarea angajării în câmpul muncii, ridicarea calității capitalului uman, dezvoltarea spiritului antreprenorial și de noi competențe. Indicator: 20% din persoanele de etnie romă plasate în câmpul muncii din total romi înregistrați cu statut de șomer la STOFM;*
5. *Fortificarea statutului mediatorului comunitar prin perfecționarea funcțiilor de informare, coordonare, comunicare, încurajare, ghidare și de suport a populației de etnie romă. Indicator: 54 de mediatori comunitari angajați în administrația publică locală către finele anului 2022.*

Setul de obiective specifice a fost conceput și formulat ținând cont și de influența pandemiei generate de COVID-19 asupra situației populației de etnie romă din Republica Moldova, descrise în Capitolul II al prezentului Program.

Pentru atingerea obiectivelor specifice trasate în Program au fost respectate câteva *principii de bază*:

- respectarea drepturilor omului;
- asigurarea egalității de gen;
- solidaritatea și echitatea socială;
- interzicerea practicilor discriminatorii și combaterea traficului de ființe umane;
- asigurarea culturii păcii și nonviolentei;
- conservarea și transmiterea valorilor culturii rome;
- asigurarea durabilității și continuității acțiunilor.

În Program a fost asigurată convergența principiilor de bază cu cele aplicate la elaborarea SND 2030: *șanse egale, incluziune, acces echitabil, eficiență, sustenabilitate, coeziune și dreptate socială* etc., ceea ce presupune identificarea celor mai vulnerabile grupuri de romi pentru care sunt necesare intervenții din partea statului.

V. IMPACT

Implementarea acestui Program urmărește soluționarea problemelor și constrângerilor cu care se confruntă populația de etnie romă din Republica Moldova în vederea integrării și reprezentării mai bune în societate și îmbunătățirii calității vieții.

În acest sens, Programul își propune să sprijine populația de etnie romă să depășească principalele obstacole și bariere pe care aceștia le întâmpină în diferite domenii: participare în procesul decizional, educație, sănătate, muncă, protecție socială, migrație, cultură etc.

Impactul anticipat al obiectivelor specifice propuse și efectele pe termen mediu rezultate din implementarea Programului se estimează după cum urmează:

- Obiectivul specific nr.1 va contribui la perfecționarea cadrului politici și instituțional prin elaborarea și aprobarea actelor normative țintite spre susținerea populației de etnie romă;
- Obiectivul specific nr.2 va contribui la reprezentarea mai bună a persoanelor de etnie romă în administrația publică la toate nivelurile și participarea mai activă în viața publică, în special a femeilor;
- Obiectivul specific nr.3 va contribui la respectarea la nivel mai înalt a drepturilor populației de etnie romă prin asigurarea echității sociale și accesului la servicii publice;
- Obiectivul specific nr.4 va contribui la integrarea mai înaltă a persoanelor de etnie romă în piața muncii prin promovarea activă a măsurilor de ocupare a forței de muncă și dezvoltarea capacităților antreprenoriale;

- Obiectivul specific nr.5 va contribui la fortificarea rețelei mediatorilor comunitari, care vor asigura în mod eficient abilitarea și incluziunea persoanelor de etnie romă, inclusiv prin accesul la servicii publice.

În tabelul nr.3 sunt prezentați *indicatorii de impact*, care au fost stabiliți în baza analizei situației și datelor relevante, precum și Planului de acțiuni al Programului. De asemenea, indicatorii stabiliți în SND „Moldova 2030” (care urmează a fi aprobată de Parlament) pentru realizarea obiectivelor trasate au fost considerați la elaborarea Programului.

Tabelul nr.3. Indicatorii de impact ai Programului

Obiective specifice	Indicatori de impact
Obiectivul specific nr.1	<ol style="list-style-type: none"> 1. 2 acte normative adoptate 2. Grupul de lucru interinstituțional funcțional 3. 50% din localități dens populate cu romi cu planuri locale de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă aprobate și implementate
Obiectivul specific nr.2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ponderea populației de etnie romă reprezentate și activ participante la viața publică, în special femeile 2. 15 persoane de etnie romă, inclusiv 8 femei, alese în calitate de consilieri locali 3. 20 persoane de etnie romă, inclusiv 8 femei, numite în administrația publică centrală și locală (cu excepția mediatorilor comunitari), inclusiv în funcții de conducere 4. 2 deputați de etnie romă aleși în Parlamentul Republicii Moldova 5. 2 romi angajați în organele de drept 6. 90% de romi documentați cu acte de identitate 7. 100% de cazuri de discriminare a romilor investigate eficient, iar autorii faptelor de discriminare sancționați corespunzător
Obiectivul specific nr.3	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ponderea populației de etnie romă cu drepturile respectate, protecție, asigurate, și integrate mai bine în societate, cu discrepanțele în realizarea drepturilor eliminate 2. 100% de copii romi școlarizați în sistemul de învățământ obligatoriu, dezagregat pe sexe, inclusiv copii cu dizabilități 3. 100% rata de absolvire a învățământului primar, dezagregat pe sexe, inclusiv copii cu dizabilități

	<p>4. 100% rata de absolvire a învățământului gimnazial, dezagregat pe sexe, inclusiv copii cu dizabilități</p> <p>5. 65% din romi cu statut de persoană asigurată în sistemul de asigurare medicală obligatorie de stat</p> <p>6. 100% din copii romi de vârstă preșcolară vaccinați</p> <p>7. 40% din gospodăriile de romi beneficiari de programele de asistență socială</p> <p>8. 10% creștere de mediatizări în mass-media a subiectelor legate de populația de etnie romă</p>
Obiectivul specific nr.4	<p>1. Ponderea populației de etnie romă cu gradul de incluziune pe piața muncii și oportunitățile economice sporite</p> <p>2. 20% din romi plasați în câmpul muncii din total romi înregistrați cu statut de șomer la STOFM, din care 12% femei</p> <p>3. 50 de romi absolvenți ai cursurilor de formare profesională la STOFM, din care 20 de femei</p> <p>4. 50 de romi instruiți în domeniul antreprenoriatului și inițierii afacerilor, din care 20 de femei</p>
Obiectivul specific nr.5	<p>1. 54 mediatori comunitari angajați</p> <p>2. Rețeaua mediatorilor comunitari eficientizată</p>

Acești indicatori de impact vor fi realizați în perioada 2022-2025 și vor fi evaluați după finalizarea implementării Programului.

VI. COSTURI

Din perspectiva finanțării, Programul urmează a fi bazat pe principiile de sinergie și complementaritate dintre resursele financiare publice și cele atrase, inclusiv de la partenerii de dezvoltare.

În tabelele nr.4-6 sunt prezentate *costurile* pentru implementarea Programului, inclusiv pe surse de finanțare, care au fost estimate și generalizate în baza Planului de Acțiuni (Capitolul X).

Tabelul nr.4. Estimarea costurilor din bugetul de stat pentru implementarea Programului, mii lei

Obiectiv specific	2022	2023	2024	2025	Total
1	0	0	0	0	0
2	30,0	30,0	30,0	30,0	120,0
3	4417,5	4500,8	4512,1	483,5	13913,9
4	0	0	0	0	0

5	15,0	15,0	15,0	15,0	60,0
Total	4462,5	4545,8	4557,1	528,5	14093,9

**Tabelul nr.5. Estimarea costurilor din surse externe
pentru implementarea Programului, mii lei**

Obiectiv specific	2022	2023	2024	2025	Total
1	50,0	0	0	0	50,0
2	50,0	150,0	50,0	50,0	300,0
3	100,0	200,0	50,0	50,0	400,0
4	150,0	0	0	0	150,0
5	0	0	0	0	0
Total	350,0	350,0	100,0	100,0	900,0

**Tabelul nr.6. Estimarea costurilor totale
pentru implementarea Programului, mii lei**

Obiectiv specific	2022	2023	2024	2025	Total
1	50,0	0	0	0	50,0
2	80,0	180,0	80,0	80,0	420,0
3	4517,5	4700,8	4562,1	533,5	14313,9
4	150,0	0	0	0	150,0
5	15,0	15,0	15,0	15,0	60,0
Total	4812,5	4895,8	4657,1	628,5	14993,9

Guvernul va aloca mijloace financiare din bugetul de stat pentru implementarea Programului și va atrage partenerii de dezvoltare să contribuie la realizarea anumitor acțiuni de incluziune și îmbunătățire a situației romilor. Astfel, realizarea acțiunilor stipulate în Program se va efectua din contul și în limitele alocațiilor prevăzute în aceste scopuri în bugetele autorităților și instituțiilor specificate în Planul de Acțiuni.

Astfel, costul total al Programului pentru perioada 2022-2025 este de 14993,9 mii lei, inclusiv 14093,9 mii lei din bugetul de stat și 900,0 mii lei – surse externe.

De asemenea, costurile Programului vor fi luate în considerare la elaborarea Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM), care constituie principalul document de planificare financiară pentru următorii ani. Este de importanță majoră ca CBTM să facă referință la implementarea Programului și să prevadă mijloace financiare corespunzătoare în bugetul de stat.

VII. RISCURI DE IMPLEMENTARE

În tabelul nr.7 sunt sistematizate *riscurile* în implementarea Programului.

Tabelul nr.7. Riscurile în implementarea Programului

Riscul anticipat	Probabilitatea (Joasă, Medie, Înaltă)	Măsuri de diminuare/ înlăturare a riscurilor
1. Riscul politic: lipsa voinței politice din partea unor factori de decizie pentru susținerea populației de etnie romă	Mediu	1.Prioritizarea subiectului legat de susținerea populației de etnie romă în documentele de planificare și politici publice ale Guvernului
2. Riscul legat de gradul redus de receptivitate și adaptabilitate a potențialilor beneficiari la politicile publice propuse în Program	Înalt	1. Prioritizarea subiectului legat de susținerea populației de etnie romă în documentele de planificare și politici publice ale Guvernului 2. Implementarea Planului de Acțiuni al Programului în cooperare cu organizațiile societății civile
3. Riscul financiar: neacoperirea financiară a acțiunilor din Planul de Acțiuni	Înalt	1.Planificarea acțiunilor în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu 2.Atragerea asistenței externe din partea partenerilor de dezvoltare 3.Atragerea altor surse alternative (administrația publică locală, surse proprii ale romilor etc.)
4. Riscul social: adâncirea nivelului sărăciei și, ca consecință, a marginalizării și excluziunii romilor	Înalt	1. Implementarea Planului de Acțiuni al Programului în cooperare cu organizațiile societății civile 2.Prioritizarea subiectului de către Guvern
5. Riscul economic: criza economică legată de pandemia COVID-19 poate afecta implementarea Programului	Înalt	1. Implementarea Planului de Acțiuni al Programului în cooperare cu organizațiile societății civile 2.Prioritizarea subiectului de către Guvern
6. Riscul juridic: nerespectarea drepturilor omului,	Înalt	1. Implementarea Planului de Acțiuni al Programului în cooperare cu

discriminarea și incluziunea slabă în societate a romilor		organizațiile societății civile
7. Riscul statistic: lipsa datelor statistice suficiente pentru analiza obiectivă a situației populației de etnie romă	Mediu	1. Perfecționarea sistemului de colectare a datelor statistice/administrative dezagregate 2. Identificarea tuturor surselor posibile de date statistice, rapoartelor, studiilor, sondajelor etc. privind situația romilor din Republica Moldova

VIII. AUTORITĂȚI/INSTITUȚII RESPONSABILE

Programul este elaborat de MEC, care, conform art.6 din HG nr.146/2021 *cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării*, realizează funcțiile în domeniul: ”relații interetnice și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova”.

În conformitate cu art.7 alin.13 din HG nr.593/2018 *cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Relații Interetnice*, cu modificări și completări, această instituție ”colaborează cu autoritățile administrației publice centrale și locale în procesul de incluziune socială a romilor și altor minorități naționale”.

Părțile implicate în elaborarea Programului sunt membrii *Grupului de lucru interinstituțional*, creat pentru elaborarea și monitorizarea implementării Programului, în componența căruia sunt delegate peste 30 de persoane:

- Cancelaria de Stat;
- Ministerul Finanțelor;
- Ministerul Culturii;
- Ministerul Sănătății;
- Ministerul Muncii și Protecției Sociale;
- Ministerul Afacerilor Interne;
- Biroul Național de Statistică;
- Agenția Relații Interetnice;
- Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM);
- Consiliul Audiovizualului;
- Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității;
- Oficiul Avocatul Poporului;

- Coaliția ”Vocea Romilor”;
- Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ);
- OHCHR.

Grupul de lucru interinstituțional se va reuni în ședințe de lucru cel puțin de 2 ori pe an.

Atribuția de bază a Grupului de lucru constă în coordonarea, monitorizarea și asigurarea abordării sinergice în implementarea Programului.

IX. PROCEDURI DE RAPORTARE

Monitorizarea și evaluarea Programului se va efectua de către Ministerul Educației și Cercetării și Agenția Relații Interetnice, în parteneriat cu autoritățile/instituțiile responsabile de implementarea acțiunilor incluse în Planul de acțiuni pentru implementarea Programului.

Monitorizarea va constitui un proces continuu de evaluare în baza indicatorilor și a rezultatelor obținute în cazul fiecărei acțiuni, stabilite în Program. Procesul de monitorizare va fi efectuat prin colectarea, prelucrarea și analiza datelor, identificarea erorilor sau a efectelor neprevăzute. Datele statistice și administrative vor fi colectate atât prin utilizarea resurselor autorităților administrației publice centrale responsabile de politica sectorială, autorităților administrației publice locale, cât și prin sondaje efectuate de către instituțiile specializate.

Activitatea de monitorizare a prezentului Program va avea un caracter sistematic și va include elaborarea de către Ministerul Educației și Cercetării și Agenția Relații Interetnice, în parteneriat cu autoritățile/instituțiile responsabile, a *Rapoartelor anuale de progres* și prezentarea acestora Guvernului. Pentru perfectarea rapoartelor se va elabora *Matricea de monitorizare* în vederea urmării gradului de implementare a acțiunilor din Planul de acțiuni al Programului pentru anul de referință.

Raportul final de evaluare, după finalizarea implementării Programului, va fi elaborat de către Ministerul Educației și Cercetării. Pentru a asigura o abordare participativă și un proces obiectiv și comprehensiv de implementare, evaluarea finală va implica atât autoritățile administrației publice centrale și locale, cât și partenerii-cheie, precum organizațiile nonguvernamentale române, partenerii de dezvoltare etc.

În procesul evaluării va fi analizată realizarea indicatorilor de impact, stabiliți în Program, vor fi identificate aspectele ce țin de relevanța și statutul rezultatelor de politici, precum și factorii care contribuie, împiedică sau periclitizează obținerea rezultatelor de politici pentru populația de etnie romă.

Transparența procesului de implementare a Programului va fi asigurată prin publicarea pe paginile oficiale ale MEC și ARI a *Rapoartelor anuale de progres*, precum și a *Raportului final de evaluare*.

MEC, ARI și autoritățile/instituțiile responsabile pentru implementarea Programului vor asigura mediatizarea pe larg a procesului de realizare a Programului, precum și vor oferi informații relevante partenerilor locali și celor internaționali.

X. PLAN DE ACȚIUNI

Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri de implementare, mii lei				Sursa de finanțare	Termen de realizare	Autorități/instituții responsabile	Parteneri de cooperare
		2022	2023	2024	2025				
Obiectivul specific nr.1. Perfecționarea cadrului de politici și instituțional									
1. Elaborarea analizei impactului (ex-ante) privind crearea Biroului pentru relații cu populația de etnie romă ¹	Raport elaborat și prezentat public		În limitele alocațiilor bugetare 50,0	-	-	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe (ONU)	Trimestru I 2023	Ministerul Educației și Cercetării Cancelaria de Stat	Partenerii de dezvoltare
2. Asigurarea convocării și funcționării efective a Grupului de lucru interinstituțional cu participarea reprezentanților administrației publice centrale și locale și a populației de etnie romă, în vederea identificării și soluționării dificultăților cu	Număr de persoane participante Număr de ședințe organizate (ținta planificată – 2 ședințe anual)	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice Ministerul Educației și Cercetării	Organizațiile nonguvernamentale române

¹ conform HG nr.23/2019 cu privire la aprobarea Metodologiei de analiză a impactului în procesul de fundamentare a proiectelor de acte normative.

care se confruntă romii	Număr de decizii luate								
3. Elaborarea Planurilor locale de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă și aprobarea acestora în cadrul ședințelor consiliilor locale/municipale	Număr de Planuri locale de acțiuni aprobate (ținta planificată – 50 planuri)	În limitele alocațiilor bugetare	-	-	-	În limitele alocațiilor bugetare	Trimestru IV 2022	Autoritățile administrației publice locale	Agenția Relații Interetnice Organizațiile nonguvernamentale rome (Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari, Coaliția ”Vocea Romilor” etc.)
Obiectivul specific nr.2. Asigurarea reprezentării și participării efective a populației de etnie romă în viața publică.									
<i>Indicator: cel puțin 39 de persoane de etnie romă reprezentate în administrația publică către anul 2025</i>									
Domeniul Participarea romilor în viața publică, inclusiv în procese decizionale									
1. Elaborarea politicilor privind asigurarea accesului egal la funcții publice pentru populația de etnie romă, în special femeile	Numar de acte normative adoptate Numar de romi angajați în administrația publică, inclusiv femei Numar de romi în funcții de	În limitele alocațiilor bugetare	-	-	-	În limitele alocațiilor bugetare	Trimestru IV 2022	Cancelaria de Stat	Ministerul Educației și Cercetării Agenția Relații Interetnice

	conducere în administrația publică; Ponderea femeilor rome în serviciul public								
2. Asigurarea participării și reprezentării romilor în procesul decizional la nivel central și local, în special a femeilor	Număr de ședințe organizate; Număr de romi participanți la procesul decizional, la nivel central și local, inclusiv femei; Numărul de decizii luate	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice centrale și locale, conform competenței	-
3. Organizarea campaniilor de informare în vederea conștientizării și creșterii ratei de participare în procesul decizional în scopul oferirii șanselor romilor de a fi aleși în consiliile locale	Număr de campanii de informare organizate Număr de romi informați, inclusiv femei Număr de consilieri romi aleși (Valoarea de referință actuală -12 consilieri; ținta planificată – 15 consilieri)	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	Agenția Relații Interetnice
4. Includerea organizațiilor nonguvernamentale rome, în special de	Număr de organizații rome incluse în Consiliul	În limitele alocațiilor	În limitele alocațiilor	În limitele alocațiilor	În limitele alocațiilor	În limitele alocațiilor	Anual, 2022-	Agenția Relații	Organizații nonguvernamentale

tineret, în Consiliul Coordonator al organizațiilor etnoculturale din Republica Moldova din cadrul ARI	Coordonator	bugetare	bugetare	bugetare	bugetare	bugetare	2025	Interetnice	ntale rome Autoritățile administrației publice locale
5. Susținerea și consilierea persoanelor, în mod special a tinerilor romi, referitor la crearea organizațiilor nonguvernamentale rome	Număr de organizații rome nou-create (ținta planificată – 3 organizații)	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Organizații nonguvernamentale rome Autoritățile administrației publice locale
6. Colectarea și publicarea informațiilor și datelor referitor la asociațiile rome în Republica Moldova și profilul lor organizațional și activitățile realizate	Informații și date colectate și publicate	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Organizații nonguvernamentale rome Autoritățile administrației publice locale
7. Organizarea de instruiți pentru liderii organizațiilor etnoculturale rome în vederea sporirii capacităților de monitorizare a politicilor publice, scrierii de proiecte, perfecționării managementului organizației nonguvernamentale etc.	Număr de instruiți organizate Număr de romi instruiți, inclusiv femei Număr de proiecte elaborate și implementate (ținta planificată – 15 proiecte)	15,0	15,0	15,0	15,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice centrale Organizații nonguvernamentale rome
8. Organizarea campaniilor de informare cu	Număr de campanii de	Surse	Surse	Surse	Surse	Surse	Anual,	Consiliul	Agenția

privire la serviciile de asistență juridică garantată de stat, drepturile minorităților etnice și protecția egală în fața legii	informare organizate Număr de romi informați, inclusiv femei	externe	externe	externe	externe	externe (OHCHR)	2022-2025	Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat	Relații Interetnice Ministerul Afacerilor Interne Autoritățile administrației publice locale Partenerii de dezvoltare
9. Dezvoltarea colaborării mediatorilor comunitari și comunităților de romi cu reprezentanții poliției și specialiștii din domeniile educației, sănătății publice, asistenței sociale, ocupării în câmpul muncii, cu implicarea reprezentanților sectorului asociativ	Număr de acțiuni realizate Număr de mediatori implicați Număr de cazuri soluționate pe domenii	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Educației și Cercetării Ministerul Sănătății Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Autoritățile administrației publice locale Organizații nonguvernamentale române (Centrul Național al Romilor, Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari etc.)
10. Organizarea campaniilor de informare cu	Număr de campanii de	În limitele	În limitele	În limitele	În limitele	În limitele	Anual,	Autoritățile	Agenția

privire la eliberarea documentelor de stare civile și a actelor de identitate în localitățile compact populate de romi	informare organizate Număr de romi informați	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	2022- 2025	administrației publice locale	Servicii Publice Agenția Relații Interetnice Organizații nonguvernamentale rome
11. Promovarea participării populației de etnie romă la Recensământul Populației și al Locuințelor (planificat în 2023)	Număr de sesiuni de informare privind necesitatea/beneficiul participării la recensământ organizate Număr de participanți	-	În limitele alocațiilor bugetare 100,0	-	-	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe (UE, ONU)	Trimestru IV 2023	Biroul Național de Statistică	Agenția Relații Interetnice Organizații nonguvernamentale rome Autoritățile administrației publice locale Partenerii de dezvoltare
12. Instruirea și participarea mediatorilor comunitari/reprezentanților organizațiilor nonguvernamentale rome în calitate de recenzori la Recensământul Populației și al Locuințelor	Număr de participanți instruiți Număr de mediatori comunitari/reprezentanți ai organizațiilor nonguvernamentale rome	-	În limitele alocațiilor bugetare	-	-	În limitele alocațiilor bugetare	Trimestru IV 2023	Biroul Național de Statistică	Organizații nonguvernamentale rome (Asociația Națională a mediatorilor

	recenzori								comunitari etc.)
<i>Domeniul combaterea discriminării</i>									
1. Instruirea și informarea instituțiilor publice în vederea realizării competențelor ce vizează cazurile de discriminare și instigare la ură interetnică în rândul persoanelor de etnie romă	Număr de instruiți organizate Număr de funcționari publici/specialiști instruiți	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	-	-	În limitele alocațiilor bugetare	2022-2023	Cancelaria de Stat	Agenția Relații Interetnice Academia de Administrare Publică Organizații nonguvernamentale române Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității Oficiul Avocatului Poporului

2. Capacitarea autorităților administrației publice locale și organizațiilor nonguvernamentale române cu privire la identificarea, documentarea și raportarea cazurilor de discriminare a persoanelor de etnie română	Număr de organizații nonguvernamentale române cu capacitate Număr de reprezentanți ai administrației publice locale Număr de cazuri identificate, documentate și raportate (Valoarea de referință actuală -9 cazuri; ținta planificată – 2 cazuri)	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității	Autoritățile administrației publice locale Organizații nonguvernamentale române
3. Examinarea, mediatizarea și monitorizarea implementării recomandărilor formulate de Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității pe cazurile de discriminare a persoanelor de etnie română	Număr de recomandări formulate de Consiliu Număr de recomandări examinate, mediatizate și monitorizate Număr de procese verbale cu privire la contravenție întocmite pentru neexecutarea recomandărilor	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității	-
4. Monitorizarea cazurilor de abuz împotriva romilor, inclusiv standardelor anti-discriminare pe piața muncii	Număr de cazuri monitorizate pe domenii	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Consiliul pentru prevenirea și	Ministerul Afacerilor Interne

								eliminarea discriminării și asigurarea egalității	Agenția Relații Interetnice Oficiul Avocatului Poporului Organizații nonguvernamentale române (Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari etc.)
5. Susținerea implementării programelor/proiectelor, în parteneriat cu organizațiile nonguvernamentale române, care să contribuie la combaterea discriminării, reducerea distanței sociale și combaterea stereotipurilor și prejudecăților existente față de persoanele de etnie romă	Număr de programe/proiecte implementate Număr de cazuri de discriminare soluționate	15,0	15,0	15,0	15,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității Organizații nonguvernamentale române
6. Informarea comunităților de romi privind	Număr de campanii de	În limitele	În limitele	În limitele	În limitele	În limitele	Anual,	Consiliul	Agenția

căile de atac și revendicarea cazurilor de discriminare și altor încălcări	informare organizate; Numărul de suporturi editoriale în limba romani; Număr de romi participanți	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	2022-2025	pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității	Relații Interetnice Oficiul Avocatului Poporului Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
7. Desfășurarea campaniilor de informare și conștientizare întru prevenirea și combaterea violenței în familie și violenței în bază de gen	Număr de campanii de informare organizate	În limitele bugetelor aprobate ale autorităților implicate (conform atribuțiilor funcționale)	În limitele bugetelor aprobate ale autorităților implicate (conform atribuțiilor funcționale)	În limitele bugetelor aprobate ale autorităților implicate (conform atribuțiilor funcționale)	În limitele bugetelor aprobate ale autorităților implicate (conform atribuțiilor funcționale)	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Organizații nonguvernamentale române (Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari etc.)
8. Organizarea campaniilor de informare și sensibilizare desfășurate la nivel central și local, în media (în particular TV, radio și online), de combatere discursului de ură și stereotipurilor negative către populația de etnie romă	Număr de campanii de informare organizate Număr de persoane-țintă ce au beneficiat de activități de informare/sensibilizare	50,0	50,0	50,0	50,0	Surse externe (OHCHR)	Anual, 2022-2025	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea	Oficiul Avocatului Poporului Consiliul Audiovizualului

								egalității	Organizații nonguvernamentale române Partenerii de dezvoltare
9. Instruirea judecătorilor și altor actori din domeniul justiției cu privire la implementarea legislației antidiscriminare, în special discriminarea rasială și respectarea principiului inversării sarcinii probei	Număr de instruirii organizate Număr de persoane instruite	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Institutul Național al Justiției	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității Oficiul Avocatului Poporului
Obiectivul specific nr.3 Garantarea respectării drepturilor social-culturale și promovarea integrării mai bune în societate a populației de etnie romă.									
<i>Indicator: 100% din populația de etnie romă cu drepturi respectate, protejate și asigurate</i>									
Domeniul Educație									
1. Organizarea campaniilor de informare pentru părinți în vederea înregistrării și înrolării copiilor romi în programul de învățământ preșcolar, primar, gimnazial	Număr de campanii organizate (ținta planificată – 35 de campanii) Număr de părinți și copii romi informați	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Educației și Cercetării	Agenția Relații Interetnice Autoritățile administrației publice locale Organizațiile

									nonguvernamentale române Centrul Republican pentru servicii de asistență psihopedagogică
2. Asigurarea accesului copiilor romi la serviciile de educație preșcolară/timpurie și învățământul general	Număr de copii romi înscriși la serviciile de educație preșcolară Rata de copii romi înscriși din total copii de vârstă preșcolară Număr de copii romi școlarizați Rata de copii romi școlarizați din total copii de vârstă școlară Numărul copiilor romi care frecventează grupe / clase cu program prelungit	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale Ministerul Educației și Cercetării	Centrul Republican pentru servicii de asistență psihopedagogică Organizațiile nonguvernamentale române

3. Încurajarea participării copiilor romi la cercuri școlare și activități extrașcolare	Număr de copii romi înscriși la cercuri Rata copiilor romi înscriși la cercuri din total școlarizați	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	Organizațiile nonguvernamentale române
4. Organizarea ședințelor tematice în vederea prevenirii absenteismului nemotivat și abandonului școlar al copiilor de etnie romă	Număr de ședințe organizate Număr de copii romi cu abandon școlar Număr de copii romi identificați și integrați Rata copiilor romi identificați și integrați din total școlarizați	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale Ministerul Educației și Cercetării	Centrul Republican pentru servicii de asistență psihopedagogică Organizațiile nonguvernamentale române
5. Implementarea curriculumului la	Număr de instituții de	În limitele	În limitele	În limitele	În limitele	În limitele	Anual,	Autoritățile	-

disciplina ”Istoria, cultura și tradițiile romilor din Republica Moldova” (treapta primară) în instituțiile din localitățile de reședință compacte ale romilor, în conformitate cu actele normative în vigoare	învățământ în care se implementează curriculum Număr de copii romi beneficiari	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	alocațiilor bugetare	2022-2025	administrației publice locale Ministerul Educației și Cercetării	
6. Încurajarea părinților romi să participe în consiliile de administrație a instituțiilor de învățământ și fortificarea parteneriatelor cu acestea	Număr de părinți romi implicați în comitete părintești	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	Organizațiile nonguvernamentale române
7. Asigurarea accesului echitabil la studiile de învățământ profesional-tehnic și superior, inclusiv la cota de 15% din locuri bugetare	Număr de romi la studii cu finanțare la buget	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Educației și Cercetării	Instituții publice de învățământ
8. Organizarea sesiunilor de informare cu privire la oportunitățile învățământului dual în vederea sporirii ratei de continuare a studiilor în rândul elevilor de etnie romă	Număr de campanii de informare organizate Număr de romi informați Număr de romi înmatriculați și absolvenți ai învățământului dual	În limitele alocațiilor bugetare 50,0	În limitele alocațiilor bugetare 50,0	-	-	În limitele alocațiilor bugetare Surse externe (GIZ)	2022-2023	Ministerul Educației și Cercetării	Instituții publice de învățământ (școli profesional-tehnice) Partenerii de dezvoltare
9. Instruirea cadrelor didactice din instituțiile de învățământ general cu privire la toleranța interculturală; istoria, cultura și tradițiile	Număr de instruirii organizate (ținta planificată – o	2,0	2,0	2,0	2,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Educației și Cercetării	Institutul de Științe ale Educației

romilor; combaterea prejudecăților etnice etc.	instruire) Număr de cadre didactice instruite (ținta planificată – 25 de persoane)								Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
10. Organizarea campaniilor de informare privind admiterea persoanelor de etnie romă la studii în cadrul Academiei ”Ștefan cel Mare” din subordinea MAI	Număr de campanii organizate (ținta planificată – 2 campanii anual) Număr de romi informați despre oferta educațională a Academiei Număr de materiale promoționale diseminate (ținta planificată – 1000 de pliante; 500 de afișe) Numărul de copii admiși	30,0	30,0	30,0	30,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Afacerilor Interne	Academia ”Ștefan cel Mare”
Domeniul Sănătate									
1. Desfășurarea întrunirilor în localitățile dens populate de romi în cadrul campaniilor de informare despre drepturile și obligațiile beneficiarilor în cadrul sistemului asigurării	Număr de întruniri desfășurate (Valoarea de referință actuală – 50 întruniri; ținta planificată –	Din fondurile asigurării obligatorii	Din fondurile asigurării obligatorii	Din fondurile asigurării obligatorii	Din fondurile asigurării obligatorii	Din fondurile asigurării obligatorii	Anual, 2022-2025	Compania Națională de Asigurări în Medicină	Agenția Relații Interetnice Organizații

obligatorii de asistență medicală	20 întruniri anual)	de asistență medicală	de asistență medicală	de asistență medicală	de asistență medicală	de asistență medicală			nonguvernamentele române (Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari etc.)
2. Producerea și difuzarea în limba română a spoturilor sociale privind accesul la serviciile medicale publice în format video și audio	Număr de spoturi produse și difuzate (ținta planificată – 2-3 spoturi anual)	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	2022-2025	Instituția publică Compania „Teleradio-Moldova”	Ministerul Sănătății Organizații nonguvernamentale Consiliul Audiovizualului Radio Romano Patrin FM
3. Acordarea asistenței medicale populației de etnie română în volumul prevăzut de actele normative, inclusiv beneficierea de medicamente compensate și parțial compensate, examene profilactice gratuite și screening în cadrul asistenței medicale primare	Număr de petiții, plângeri referitor la refuzul de prestare a serviciilor medicale persoanelor de etnie română	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Sănătății	Compania Națională de Asigurări în Medicină Autoritățile administrației publice locale

									Organizații nonguvernamentale române (Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari etc.)
4. Fortificarea cunoștințelor personalului medical în domeniul conștientizării cutumelor etnoculturale respectate în mediul tradițional al comunității române și nediscriminării în procesul de consiliere și mediere pe durata prestării serviciilor medicale	Număr de instruiți organizate Număr de lucrători medicali instruiți	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Sănătății	Autoritățile administrației publice locale Organizații nonguvernamentale române
<i>Domeniul Protecție socială</i>									
1. Facilitarea acordării asistenței sociale conform necesităților identificate și legislației în vigoare	Număr de beneficiari romi	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale, conform competenței	Ministerul Muncii și Protecției Sociale

2. Consolidarea capacităților membrilor echipelor multidisciplinare la nivel local în contextul acordării asistenței sociale pentru persoanele de etnie romă	Număr de instruiți organizate Număr de participanți, inclusiv mediatori comunitari	50,0	50,0	50,0	50,0	Surse externe (ONU)	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale, conform competenței	Ministerul Muncii și Protecției Sociale Ministerul Educației și Cercetării Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității Organizații nonguvernamentale române Partenerii de dezvoltare
3. Crearea Centrelor comunitare de servicii sociale în localitățile compact populate de romi	Număr de Centre comunitare create (ținta planificată – 3 centre) Număr de romi asistați, inclusiv femei	-	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	2023-2025	Autoritățile administrației publice locale	-
<i>Domeniul Drepturile persoanelor române migrante și combaterea traficului de ființe umane</i>									

1. Punerea în aplicare a Acordului între Uniunea Europeană și Republica Moldova privind readmisia persoanelor de etnie romă, aflate în situația de ședere ilegală	Număr de operațiuni de returnare colectivă organizate și desfășurate sub egida Agenției Europene pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă (FRONTEX) Număr de romi readmiși în Moldova, cu informarea autorităților publice pentru includerea acestora în programele de reintegrare și plasare în câmpul muncii	105,5 ²	112,8	124,1	136,5	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Afacerilor Interne (Biroul Migrație și Azil)	-
2. Organizarea campaniilor de informare cu privire la riscurile și consecințele implicării în fenomenele de migrație ilegală și alte activități criminale	Număr de campanii organizate Număr de romi informați	70,0	70,0	70,0	70,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Agenția Relații Interetnice Autoritățile administrației publice locale
3. Acordarea asistenței necesare victimelor/	Număr de romi asistați,	3965,0	4041,0	4041,0	4041,0	În limitele	Anual,	Ministerul	Prestatorii de

² Mijloace financiare pentru preluarea persoanelor de etnie romă (cetățeni moldoveni) readmiși din țările UE și asigurarea deplasării acestora până la locul de reședință, estimate pentru perioada 2022-2025, onform datelor Biroului Migrație și Azil.

prezumatelor victime ale traficului de ființe umane de etnie romă în cadrul centrelor prestatoare de servicii specializate	inclusiv femei	³					alocațiilor bugetare	2022-2024	Muncii și Protecției Sociale	servicii sociale specializate Autoritățile administrației publice locale
4. Acordarea asistenței juridice garantate de stat în vederea asigurării accesului la justiție a victimelor traficului de ființe umane de origine romă, inclusiv informarea victimelor despre dreptul lor la compensație financiară de stat și protecție împotriva intimidării lor în timpul și după investigare/proces de judecată	Număr de cazuri soluționate Număr de romi informați	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Justiției	Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Muncii și Protecției Sociale Procuratura Generală Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat Prestatorii de servicii sociale

³ Mijloace financiare pentru funcționalitatea Centrului de asistență și protecție a victimelor și prezumatelor victime ale traficului de ființe umane (aflat în subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale și gestionat de Agenția Națională Asistență Socială).

									specializate Avocatul Poporului
5.Prevenirea traficului de copii și femei de etnie romă în scopuri de exploatare sexuală, prin muncă, implicare în activități de cerșit și alte acțiuni ilicite	Număr de romi informați, inclusiv copii și femei Număr de consultații acordate Număr de specialiști instruiți Număr de servicii oferite	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Cancelaria de Stat Autoritățile administrației publice locale
6. Instruirea mediatorilor comunitari pe platforma e-learning referitor la traficul de ființe umane și metodele de identificare și referirire a victimelor și prezumatelor victime din comunitatea romă	Număr de instruiți efectuate Număr de mediatori comunitari instruiți (ținta planificată – 54 mediatori)	În limitele alocațiilor bugetare	-	-	-	În limitele alocațiilor bugetare	Trimestru IV 2022	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (Agenția Națională Asistență Socială)	Agencia Relații Interetnice Ministerul Afacerilor Interne Cancelaria de Stat Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
7.Elaborarea materialelor informative referitor la migrație și trafic de ființe umane, inclusiv cu traducere în limba romani, pentru	Materiale informative elaborate și distribuite	-	100,0	-	-	Surse externe (OMI)	Trimestru IV 2023	Ministerul Muncii și Protecției	Cancelaria de Stat Autoritățile

distribuire în comunitățile de romi								Sociale	administrației publice locale Organizații nonguvernamentale romene Partenerii de dezvoltare
Domeniul Locuințe									
1. Identificarea unor terenuri noi pentru construcția caselor de locuit a persoanelor de etnie romă, cu întocmirea documentației cadastrale în modul stabilit	Număr de familii romene cărora le-au fost repartizate loturi de teren pentru construcția caselor	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	Agencia Relații Funciare și Cadastru
2. Depunerea proiectelor de dezvoltare a infrastructurii în localitățile dens populate de romi la Agențiile de Dezvoltare Regională	Număr de proiecte depuse segregate pe domeniul de intervenție și regiune Numărul de beneficiari	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	-	-	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2023	Autoritățile administrației publice locale	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale Agențiile de Dezvoltare Regionale
Domeniul Cultura și mass-media									
1. Acordarea suportului pentru afirmarea culturală și promovarea unei atitudini colective pozitive pentru romi	Număr de activități organizate Număr de participanți	15,0	15,0	15,0	15,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agencia Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice locale Organizațiile nonguvernamentale

									ntale rome
2. Lansarea și implementarea programelor/proiectelor pentru implicarea romilor în viața culturală la nivel local și central	Număr de proiecte implementate Număr de evenimente organizate Număr de romi implicați în programe culturale	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice locale
3. Organizarea sesiunilor de informare pentru organizațiile nonguvernamentale rome cu privire la participarea în cadrul Programului de granturi pentru organizațiile de tineret și proiectele culturale	Număr de participanți Număr de proiecte depuse Număr de proiecte câștigate	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Ministerul Educației și Cercetării Ministerul Culturii	-
4. Organizarea activităților culturale, educaționale în cadrul bibliotecilor publice, muzee, instituții culturale în vederea promovării patrimoniului cultural al romilor	Număr de activități organizate Număr de participanți	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile publice locale Ministerul Culturii	Bibliotecile publice Muzee
5. Cercetarea, valorificarea și promovarea patrimoniului etnocultural al comunității rome în spațiul multicultural european și internațional	Număr de acțiuni realizate Număr de evenimente organizate	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Institutul Patrimoniului Cultural, Academia de Științe a Moldovei	-

6. Susținerea și promovarea schimbului cultural cu organizațiile similare de peste hotare în scopul popularizării patrimoniului artistic și operelor artiștilor de etnie romă	Număr de evenimente la care au participat artiștii romi peste hotare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice locale Organizațiile nonguvernamentale române
7. Organizarea și desfășurarea evenimentelor culturale consacrate <i>Zilei Internaționale a Romilor (8 aprilie); Zilei Internaționale a Familiei; Festivalului republican al etniilor; Festivalului obiceiurilor de iarnă etc.</i>	Număr de evenimente organizate Număr de participanți, inclusiv romi	30,0	30,0	30,0	30,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice locale Organizațiile nonguvernamentale române
8. Elaborarea și promovarea de programe speciale (inclusiv în limba romani) care să asigure și să sporească vizibilitatea și reflectarea vieții comunității romilor și istoriei acestora, în format audio, video și scris (emisiunea TV "Petală Romano", radio "Glasos Romani" etc.)	Număr de emisiuni realizate (ținta planificată –2-3 talk-show-uri și emisiuni de dezbateri publice anual) Număr de articole publicate	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Instituția publică Compania „Teleradio-Moldova”	Agenția Relații Interetnice Consiliul Audiovizualului
9. Realizarea de materiale pentru mediul online care să reflecte istorii de succes, narațiuni pozitive despre istoria romilor, precum și contribuția acestora la moștenirea culturală locală, națională și europeană	Număr de materiale online	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Mass-media Autoritățile administrației publice locale Organizațiile

									nonguvernamentele române
10. Monitorizarea radiodifuzorilor și elaborarea rapoartelor privind timpul/spațiul de emisie alocat comunității române	Număr de monitorizări efectuate Număr de rapoarte elaborate Număr de recomandări	În limitele alocațiilor bugetare ⁴	-	În limitele alocațiilor bugetare ⁵	-	În limitele alocațiilor bugetare	Trimestrele IV 2022, 2024	Consiliul Audiovizualului	-
11. Organizarea seminarelor zonale de instruire pentru furnizorii de servicii media audiovizuale cu privire la consolidarea capacităților jurnaliștilor privind reflectarea echidistantă și obiectivă a informațiilor despre comunitatea română, sensibilizare referitor la discursul de ură, prevenirea discriminării rasiale și utilizarea terminologiei nondiscriminatorii	Număr de seminare organizate Număr de furnizori participanți	200,0	200,0	200,0	200,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Consiliul Audiovizualului	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
Obiectivul specific nr.4. Creșterea gradului de incluziune pe piața muncii și sporirea oportunităților economice.									
<i>Indicator: 20% din persoanele de etnie română plasate în câmpul muncii din total romi înregistrați cu statut de șomer la STOFM</i>									
Domeniul Muncă și dezvoltarea antreprenoriatului									
1. Informarea și consultarea cetățenilor de etnie română privind angajarea legală în câmpul muncii în țară și/sau în străinătate	Număr de beneficiari	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Națională pentru Ocuparea	Agenția Relații Interetnice

⁴ 220,00 lei/per oră de monitorizare

⁵ 220,00 lei/per oră de monitorizare

								Forței de Muncă	
2. Facilitarea înregistrării persoanelor de etnie romă cu statut de șomer la STOFM și acordarea măsurilor de promovare a ocupării forței de muncă	Număr de persoane înregistrate cu statut de șomer (Valoarea de referință actuală -1427 șomeri (inclusiv 825 femei); ținta planificată – 1600 șomeri (inclusiv 1000 femei) Număr de beneficiari ai măsurilor de ocupare Număr de șomeri angajați în câmpul muncii, inclusiv femei (Valoarea de referință actuală -198 persoane (inclusiv 98 femei); ținta planificată – 250 persoane (inclusiv 120 femei)	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	-
3. Stabilirea dreptului la ajutorul de șomaj persoanelor de etnie romă înregistrate cu statut de șomer	Număr de beneficiari, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de	-

								Muncă	
4. Acordarea serviciilor de ocupare a forței de muncă persoanelor de etnie romă aflate în căutarea unui loc de muncă (fără statut de șomer)	Număr de beneficiari, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	-
5. Stimularea participării la târgurile locurilor de muncă	Număr de persoane informate	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	-
6. Promovarea/relansarea meșteșugurilor/meseriilor specifice romilor în cadrul expozițiilor, târgurilor, festivalurilor etc.	Număr de evenimente organizate Număr de participanți, inclusiv romi	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Organizații nonguvernamentale române Autoritățile administrației publice locale Centrul Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial

									Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală
7. Organizarea sesiunilor de mentorat (coaching) privind atragerea resurselor financiare pentru inițierea afacerilor și dezvoltarea capacităților antreprenoriale, inclusiv pentru femeile rome	Număr de sesiuni organizate (ținta planificată – 10 sesiuni) Număr de romi instruiți (ținta planificată – 50 persoane, inclusiv 20 femei) Număr de afaceri ale romilor inițiate/dezvoltate (ținta planificată – 20 afaceri, inclusiv 5 – ale femeilor)	150,0	-	-	-	Surse externe (GIZ)	2022-2022	Organizația pentru dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii (ODIMM)	Agenția Relații Interetnice Autoritățile administrației publice locale Partenerii de dezvoltare
Obiectivul specific nr.5. Fortificarea statutului mediatorului comunitar									
<i>Indicator: 54 de mediatori comunitari angajați în administrația publică locală către finele anului 2022</i>									
Domeniul Activitatea mediatorilor comunitari									
1. Angajarea mediatorilor comunitari conform Studiului actualizat cu privire la cartografierea localităților compact populate	Număr de mediatori angajați (Valoarea de referință	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	Agenția Relații Interetnice

de persoanele de etnie romă din Republica Moldova și planificarea anuală a resurselor financiare pentru angajarea mediatorilor comunitari în localitățile noi identificate	actuală - 41 mediatori; ținta planificată – 54 mediatori) Rețeaua de mediatori comunitari operațională								Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
2. Elaborarea anuală a rapoartelor de monitorizare și evaluare a activității mediatorilor comunitari	Număr de rapoarte elaborate anual	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	Agenția Relații Interetnice Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
3. Plasarea pe paginile oficiale ale ARI și primăriilor a informațiilor cu privire la planurile de activitate ale mediatorilor comunitari și activitățile/succesele acestora	Număr de informații plasate pe pagini oficiale	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale Agenția Relații Interetnice	
4. Organizarea de către Consiliile raionale/municipale a ședințelor de lucru cu subiecte dedicate activității mediatorilor comunitari și problematicei comunității rome	Număr de ședințe organizate (ținta planificată – 2 ședințe anual) Număr de subiecte discutate Număr de probleme soluționate Număr de romi participanți,	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	Agenția Relații Interetnice Organizațiile nonguvernamentale rome (Asociația Națională a

	inclusiv mediatori comunitari								Mediatorilor Comunitari, Coaliția ”Vocea Romilor” etc.)
5. Diseminarea cazurilor de intervenție de succes a mediatorilor comunitari în scopul promovării serviciului acestora în realizarea incluziunii social-economice a populației de etnie roma	Număr de spoturi/ materiale informative etc. Număr de mediatori comunitari implicați	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale Agenția Relații Interetnice	Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
6. Semnarea și realizarea prevederilor Memorandumului de cooperare între ARI și Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari din Republica Moldova în vederea promovării rolului mediatorului comunitar în efortul comun de consolidare a comunității roma și de îmbunătățire a situației acesteia	Memorandum elaborat și semnat Numărul de acțiuni realizate și impactul acestora	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Trimestru II 2022 – semnarea Anual – realizarea	Agenția Relații Interetnice	Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
7. Evaluarea necesarului de instruire a mediatorilor comunitari, instituționalizarea programului de instruire și formare continuă și elaborarea unui curriculum adaptat la	Necesarul de instruire evaluat Program de instruire și formare continuă	În limitele alocațiilor bugetare	-	-	-	În limitele alocațiilor bugetare	2022-2022	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice centrale

necesitățile mediatorilor comunitari	instituționalizat Curriculum elaborat								Organizațiile nonguvernamentale române Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
8. Organizarea sesiunilor de instruire în domeniul protecției sociale pentru mediatorii comunitari	Număr de instruirii organizate Număr de mediatorii comunitari instruiți (ținta planificată – 54 mediatorii)	15,0	15,0	15,0	15,0	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Autoritățile administrației publice locale Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
9. Consolidarea capacităților mediatorilor comunitari prin organizarea evenimentelor, instruirilor, vizitelor de studiu peste hotare etc.	Număr de evenimente/instruirii organizate Număr de mediatorii comunitari capacitați (ținta planificată – 54 mediatorii) Rata de mediatorii comunitari capacitați din total mediatorii	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice centrale Autoritățile administrației publice locale Asociația Națională a Mediatorilor

									Comunitari
10. Organizarea la nivel național a Forumului mediatorilor comunitari din Republica Moldova	Număr de forumuri organizate (ținta planificată – 4 forumuri) Număr de participanți, inclusiv romi	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Agenția Relații Interetnice	Autoritățile administrației publice centrale Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari
11. Delegarea mediatorului comunitar în comisiile de lucru raionale intersectoriale și echipele mobile multidisciplinare pentru facilitarea incluziunii sociale a persoanelor de etnie romă	Număr de mediatori comunitari delegați (ținta planificată – 54 mediatori) Număr de participări în comisii Număr de vizite efectuate în cadrul echipelor mobile Număr de rapoarte elaborate de mediatori comunitari	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	În limitele alocațiilor bugetare	Anual, 2022-2025	Autoritățile administrației publice locale	Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari